

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

APRIL 3 • 99

**Myntningen
i Åbo
på 1520-talet**

**Stockholms
Banco 1666**

**Medalj-
kongressen
i Haag**

Pris 20 kr

AUKTION 15 MAJ

På vår auktion den 15 maj på Hotel Anglais, Humlegårdsgatan 23 i Stockholm kommer vi att stycka en större samling med:

- SEDLAR
- PRIVATBANKSSEDLAR
- POLLETTER
- GULDMYNT
- MYNT

Lista på auktionsobjekten mot 10 kr i frimärken.

**Frimärkshuset
Skandinavisk
Filateli AB**

Humlegårdsgatan 13, 3 tr
114 46 STOCKHOLM
Telefon 08-661 74 50
Telefax 08-662 82 46
Postgiro 5 33 01-8
Bankgiro 170-2000

FriMynt 99

med

ANTIK & SAMLARMÄSSA
24-25 april 1999 kl 11.00-17.00

*100-talet utställare samlas i
Idrottens Hus, Helsingborg*

**Mynt, frimärken, brev,
vykort, böcker, antikviteter,
möbler, gamla ting,
ur, smycken, porslin mm mm**

Helsingborgsutställningar
Leif E Nilsson AB

Bogesundsgatan 28, 256 55 Helsingborg
Tel 042-29 25 60, Fax 042-29 78 55

Glöm inte **ANTI 99**

27 juli - 1 augusti, Nordens mest välbesökta
antikmässa med ca 140 utställare

SVENSK

NUMISMATISK TIDSKRIFT

har en upplaga på 1.400 ex.
Ca 1/10 av dessa når utanför Sveriges gränser
– Norden, Europa, USA.
Tidningen kommer ut med 8 nr per år:
första veckan i
februari – maj, september – december.

Våra annonspriser är jämförelsevis låga.
För annonsering kontakta Frédéric Elfver,
tel 08-660 25 46 (kvällstid och helger).

Prisexempel:

1/1 sida (151 × 214 mm)	1.800:–
2:a omslagssidan	2.200:–
4:e omslagssidan	2.500:–
1/2 sida (151 × 105 mm)	1.000:–
1/4 sida (72 × 105 mm)	500:–
1/6 sida (47 × 105 mm)	350:–
1/12 sida (47 × 50 mm)	175:–

Sista materialdag: Den 1:a i månaden före utgivning.
Heloriginal eller manus och gärna skiss
sändes till Frédéric Elfver efter överenskommelse.

*Annonser som ej är förenliga med
SNF:s, FIDEM:s och AINP:s etik avböjs.*

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

ges ut av

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

i samarbete med

KUNGL. MYNTKABINETTET

Föreningen:

Banérsgatan 17 nb
115 22 Stockholm
Tel 08-667 55 98

onsdag – torsdag kl 10.00 – 13.00

Fax 08-667 07 71

E-post: snf@wineasy.se

Postgiro 15 00 07-3

Bankgiro 219-0502

Svenska Handelsbanken

Redaktionen:

Kungl. Myntkabinettet

Box 5428

114 84 Stockholm

Tel 08-5195 5300

Fax 08-411 22 14

Ansvarig utgivare:

Ian Wiséhn

Huvudredaktör och layout:

Monica Golabiewski Lannby

Manuskriptgranskare:

Lars O. Lagerqvist

Även tel 0152-200 79

Annonser och auktionskalender:

Frédéric Elfver

Tel 08-660 25 46

0704-13 87 55

(kvällstid och helger)

Prenumerationer:

Pris 150 kr/år (8 nr)

Medlemmar erhåller tidningen
automatiskt

Tryck:

Masterprint

Sätteri & Tryckeri AB

ISSN 0283-071X

Program

Svenska Numismatiska Föreningen: Banérsgatan 17 nb. Buss nr 4, 44; T-bana Karlslan.
Kungl. Myntkabinettets hörsal: Slottsbacken 6. Buss 43, 46, 55, 59, 76; T-bana Gamla stan.

- 8 april **KMK.** 18.00. Föredrag: Christopher Howgego, Oxford: *Coinage and identity in the Roman world.*
- 15 april **KMK.** 18.00. Föredrag: Lars O. Lagerqvist: *Spara och Slösa på 1500-talet. Gustav Vasa och Johan III som rikshushållare.*
- 6 maj **KMK.** 18.00. Föredrag: Catharina Andrén: *Farbror Statens plånbok eller Din? Hushållsekonomi inför 2000-talet.*
- 26 maj **KMK.** SNF:s årsmöte. Efter årsmötet föredrag: Christian Edmond Dekesel: *Numismatic Publications in the 17th Century.*
I samarbete med KMK och KMKV.
Efter föredraget middag i Myntkrogen
(anmälan senast den 20 maj till kansliet, adress, se nedan).
Myntkrogen erbjuder en trevlig meny med sparris, värkcyckling,
chokladbit till kaffet samt två glas vin (vitt till förrätten och rött till
huvudrätten) för 250:- (utan vin 200:-). Avec kan beställas vid bordet
efter fritt val. Betalning för middagen sker vid bordet.

Svenska Numismatiska Föreningen

Kansli: Besöksstid 10.30-13.00 onsdag – torsdag.

Stängt: Midsommar – 1 september; jul- och nyårshelgerna.

Internet hemsida: <http://www.users.wineasy.se/snf/>

Kungl. Myntkabinettet

Utställningar: Tisdag – söndag kl. 10.00-16.00.

Numismatiska boksamlingen: Torsdagar kl. 13.00-16.00.

Innehåll SNT 3 • 99

Sid

Arvid Kurck, Jacob Richerdes och myntningen i Åbo på 1520-talet	52
Vaktmästarbricka från Norrtälje	57
"Gullpeng"	57
Stockholms Banco 1666 – ett inventeringsförsök	58
Augustus Humberts 50-dollarmynt	60
Sprängsedel	61
Förberedelser till klassiskt verk	61
Medalkongressen i Haag 21-24 oktober 1998	62
Rubelbrist i östra Sibirien	64
Skattkammaren: Mammons trälldom	65
Lars O. Lagerqvist firad på KMK	66
Nytt om böcker – recensioner	68
En medaljstudie av Zorn	69
Auktioner & Mässor	71

Omslag

Den 29 april öppnar äntligen Myntskatternas Magi – Kungl. Myntkabinettets nya permanenta utställning om myntskatter från hela vårt avlånga land. En av dessa är den vikingatida skatten från Lilla Klintegårde, Väskinde sn, på Gotland. Den hittades 1989 och innehåller 1.537 mynt, framförallt tyska och anglosaxiska, samt smycken. Skatten publicerades i SNT 3 • 95, s 58-59. Foto: Gabriel Hildebrand.

Arvid Kurck, Jacob Richerdes och myntningen i Åbo på 1520-talet

Av Bengt Hemmingsson

Vår kännedom om myntningen i Åbo under det tidiga 1520-talet ökade högst väsentligt, då den estniska numismatikern Ivar Leimus år 1984 kunde publicera utdrag ur vissa handlingar i Revals stadsarkiv¹. Det visade sig att borgmästaren och myntmästaren i Reval, Jacob Richerdes, varit ansvarig för Gustav Vasas myntning i Åbo åren 1523-24. Han blev det i kraft av ett kungligt privilegiebrev, vilket utfärdades som kompensation för lämnade lån under befrielsekriget.

Då myntningen i Åbo upphört, sannolikt någon gång inemot halvårsskiftet 1524, fortsatte Richerdes sin prägling under svensk stämpel i Reval. På grund av en kraftigt minskad egen myntning i staden importerades nämligen svenska präglingar dit. Richerdes hade således inga problem med att finna avsättning för sin produktion.

Underrättelser om denna privatmyntning nådde dock ryktesvägen även ordensmästaren Wolter von Plettenberg, som av politiska skäl förstörde affärens betydelse. I anledning därav kallades en representant från rådet i Reval till Wenden för att den 21/12 1524 underhandla med Plettenberg om myntfrågorna. Rådsmannens detaljerade redogörelse för detta möte hör till de bevarade aktstycken som Leimus publicerade. Vid mötet hotades Richerdes med stränga straff för sin verksamhet. Han blev dock så småningom förlåten av ordensmästaren².

De kända Åbomynten

Leimus diskuterade även frågan om vilka av de kända mynten som kunde tänkas emanera från Richerdes verksamhet i såväl Åbo som Reval (nuvarande Tallinn). Han konstaterade att det ju bevarats 1-örena från Åbo med årtalen 1523 och 1524 (Appelgren 1933 s 62 nr 9-12; SM 96-97) samt en då opublicerad fyrk utan årtal med fransidesinskriften (M)ONETA ABO. Det sistnämnda myntets inskrifts- och bokstavsformer ansluter sig till 1523 års Åboöre. En mer utförlig presentation av detta unika mynt (påträffat i en ask med skräpmynt på en hylla i myntkabinettet i Helsingfors!) gjordes ganska nyligen av Pekka Sarvas³.

Dessa präglingar skulle således tillhöra Richerdes Åboproduktion. Vad beträffar hans utmyntning i Reval, så antog Leimus (1984), att Richerdes helt enkelt efterpräglat existerande rikssvenska mynt; han uteslöt inte ens möjligheten att myntstamparna kunde ha anskaffats i Sverige⁴. Vid publiceringen av ett estniskt depåfynd från Uksnurme nära Tallinn (SNT 1992/6) framlade Leimus en annan teori. Han konstaterade att fyndet innehöll ovanligt många svenska mynt, 273 av totalt 2.436. Däribland påträffades inte mindre än sju exemplar av den sällsynta Åbofyrk, som dittills hänförts till Sten Sture d ä:s tid. Forskningen har velat datera dessa mynt till åren 1495-97, då Åbo belägrades av ryska styrkor⁵. Leimus konstaterade vidare, att såväl Åboörtugarna från samma emission som de ifrågavarande fyrkarna inte påträffats i några depåfynd med tidigare slutmynt än 1530 (bilaga 2). Leimus vill således omdatera dem till 1520-talet och föreslår, att i vart fall fyrkarna präglats i Reval av Richerdes år 1524. Som skäl till omdateringen anför Leimus inte enbart representationen av dessa mynt i relativt sena depåfynd. Bokstavstyperna i myntens inskrifter, med H och C av romansk typ samt E av övergångstyp, är också tecken på att de tillhör en senare period än 1490-talet. Som Leimus påpekar började renässanstyperna ersätta de gotiska majuskeltyperna på nordeuropeiska mynt först under 1510- och 20-talen⁶.

På basis av Leimus argumentation är det rimligt att anta, att örtugarna och fyrkarna med Sankt Henriks namn i själva verket är präglade under 1520-talet. Det återstår dock att fastställa såväl en närmare datering som vem som varit myntherre. Mynthens inskrifter, SCS HENRICH(VS) E B / MONETA ABOENS(IS), ger ju härvidlag ingen upplysning. Åtsidesinskriften har vållat forskningen mycken huvudbry. Att den syftar på Sankt Henrik, Finlands skyddshelgon, är ju klart. Vad bokstäverna E B står för är dock outrett. Ett förslag är att de är en förkortning för E(piscop)us B(ritannus) med hänvisning till hans engelska ursprung⁷.

Brukandet av Sankt Henriks namn

på Åbomynten har sin motsvarighet i omnämmandet av Sankt Erik på Stockholms- och Västeråsmynten från Sturarnas riksföreståndarperioder. Sankt Eriksnamnet förekommer därefter endast på 1-örena, präglade från 1523 och framåt⁸, samt på de så kallade gamla örtugarna från 1530-talet, som ju i själva verket avsettligt försetts med ett ålderdomligt utseende för att förvillia allmänheten⁹. Den tidigare nämnda, unika fyrken i Helsingfors har en åtsidesinskrift som endast delvis kan tydas: -- REX SVERIN R--.. Den ansluter sig därmed till 1523 års ören, som märkligt nog (liksom 1524 års) hänvisar till Gustav Vasas riksföreståndarskap, vilket ju upphörde i och med kungavalet i juni 1523: GVBERNAT SVERIN RI ("Sveriges rikets riksföreståndare").

Både inskrifts- och stilmässigt avviker Sankt Henriksmynten således helt från 1523/24 års Åbomynt. Det synes helt osannolikt att dessa kan ha utgått från samma myntverkstad under nämnda tidsperiod. Mot bakgrund av vad som ovan anförts, har vi i så fall tre möjliga alternativ:

- 1) Sankt Henriksmynten tillhör tiden före 1523;
- 2) De är präglade i Åbo efter 1524, men före 1530;
- 3) De är präglade i Reval 1524.

Vi skall härefter granska det skriftliga källmaterialet och göra en genomgång av det politiska händelseförloppet under det tidiga 1520-talet, för att se vilket alternativ som är mest sannolikt.

Det skriftliga källmaterialet

Förutom den tidigare nämnda redogörelsen från mötet med ordensmästaren 1524, nämns Åbomyntningen i anteckningar i myntfrågor, nedtecknade ca 1530, vilka likaledes befinner sig i Revals stadsarkiv. Även dessa finns ordagrant avtryckta i Leimus uppsats från 1984¹⁰. Slutligen skall nämnas ett brev, genom vilket vi känner namnen på två personer som var verksamma vid myntet i Åbo, nämligen gesällen Hans Slessyger och stämpelsnidaren Philippus van Foyssyck. I ett brev av den 23/5 1524 till rådet i Reval anklagades

Fig 1. Örtugar med Sankt Henriks namn, Åbo. Två av fem exemplar i privat ägo. Myntet i skala 2:1 har felstavningen "SCS HEINICHVS", vilken återfinnes på en enda stamp. Myntet i skala 1:1 stannar ur Sven Svenssons samling (SNF auktion 7-8/5 1965 nr 21b). Lägg märke till bitecknen i form av ringar vid skölden. På vissa exemplar återfinnes även enstaka ring eller ros ovanför skölden. Möjligen markerar dessa tecken olika emissioner.

dessa för att utan tillåtelse ha avvikit från myntverket, varför slottsfogden Lorens Magnusson bad om hjälp med att fasttaga rymplingarna¹¹.

Vad beträffar Richerdes verksamhet i Åbo och Reval, kan följande utläsas ur de av Leimus publicerade aktstyckena:

— I Finland lät Richerdes och hans myntmästare, en magister Leinhart, prägla dels 4½-lödiga 1-ören, av vilka utmyntades 12 kast, (48 st) på marken verksilver, dels 2½-lödiga fyrkar (55 kast, dvs 220 st, på marken). Den totala utmyntningsvolymen anges till ej över 400 mark verksilver. Enligt Richerdes egen utsägo, så stipulerade det av Gustav Vasa beseglade brevet, att myntningen skulle ske "vnder s(ine)r k(önig-lichen) m(aiestet) stempel"¹². Uppgifterna stämmer ju överens med de ovan nämnda bevarade mynten från 1523/24. När och varför myntningen upphörde i Åbo anges ej. En orsak kan ha varit de ovannämnda myntarbetarnas rymning i maj 1524, en annan det faktum att det i dokumenten förekommer hänvisningar till en rättstegad, vid vilken magister Leinhart erkänt sig skyldig till prägling av underhålligt mynt.

— I Reval fortsatte myntpräglingen under magister Leinharts ledning. Där präglades enbart 4-lödiga fyrkar, dvs med en högre silverhalt än tidigare, samt med den svenske kungens namn, vapen och stämpel¹³.

— Den totala utmyntningsvolymen, inklusive de 400 mark verksilver som åtgått vid präglingen i Åbo, uppgick enligt Richerdes egen uppgift till 6.000 mark penningar¹⁴.

— Förutom Richerdes egen myntning i Åbo och Reval nämns enkla och dubbla fyrkar (dvs örtugar), som slagits i Åbo. I rådmannens redogörelse från december 1524 talas det

om "enkelen vnnd dubbeld(en) ver- kens tho Abow nuglich gemu(n)- teth". Dessa var således "nyligen myntade". I de ca 1530 upprättade anteckningarna om myntfrågor återkommer uppgifter om dessa mynt. "De nye vercken, de geslaghen synt jn Vynlant" höll en silverhalt om 4 lod 1 kvintin och slogs till ett antal av 55 kast på marken verksilver. "De dubelte vercken", dvs örtugarna, vilka gällde för 2 schilling i Reval, höll 5 lod 1 kvintin och slogs till 36 kast (144 st) på marken. Omedelbart därefter övergår Richerdes till att redogöra för sina egna präglingar: det är således helt klart att han inte haft något att göra med tillkomsten av de tidigare nämnda fyrkarna och örtugarna.

Leimus antar att dessa mynt slagits i slutet av 1520-talet¹⁵. Detta rimmar dock illa med det faktum att dylika mynt nämns såsom "nyligen" slagna redan i dokumentet från 1524. Det är mer rimligt att anta, att de tillhör tiden före 1524.

Ett annat, indirekt belägg för att någon utmyntning ej skett under senare delen av 1520-talet i Åbo, är ett brev som Gustav Vasa skrev till Johan av Hoya den 9/5 1526. Kungen konstaterade att det svenska myntet "föraktades" i Finland, dels på grund av de falska mynt som inkommit från Reval (sannolikt åsyftas här Richerdes produktion, som kungen i så fall tydligen inte ville kännas vid!), dels på grund av att det svenska myntet rent allmänt utgivits till för hög kurs. Därför, konstaterar han, kunde man inte utge det så dyrt i Reval, som det uppbars i Finland. Gustav såg dock praktiskt på situationen; hans nåd kunde väl lida, att i Finland ginge allenast revalskt mynt, medan det svenska som uppbars väl kunde avyttras i Sverige, om det inte vore

hans nåd till en "snöplighet"¹⁶. I mellantiden hade de livländska ständerna vid lantdagen i Wolmar den 2/7 1525 förbjudit begagnandet av diverse underhålliga mynt, däribland "nuge Abauwer" (nya Åbomynt)¹⁷. Avsättningen för eventuella nya utmyntningar i Åbo var således högst begränsad.

Krigshändelserna i Finland 1521-1523

Källorna till de politiska händelserna i Finland under 1520-talets första år är knapphändiga. Peder Svart nämner i sin krönika, att Gustav Vasa skickade folk till den östra riksdelen i september 1521 för att göra fienden "motstånd och avbräck"¹⁸. Tidsangivelsen saknar stöd i det samtida källmaterialet. Under oktober månad synes dock expeditionsstyrkan ha nått Kumo kungsgård, och den 24 november inleddes belägringen av Åbo slott. I mitten av december belägrades även Raseborg¹⁹.

Till hövitsman för den svenska styrkan utsågs Nils Arvidsson, om vilken Peder Svart faller omdömet att han "war icke mycket dugligh krigzman"²⁰. Till upprorsrörelsen anslöt sig emellertid en rad andra personer, både frälse och ofrälse. Främst bland dessa var biskopen i Åbo, Arvid Kurck. Han hade så sent som den 21/9 1521 i ett brev till Kris-

Fig 2. Fyrk med Sankt Henriks namn, Åbo. Det enda exemplaret i privat ägo; (ur Sven Svenssons samling 1970 nr 168).

tian II betygat denne sin trohet²¹. Biskop Arvid tillhörde dock säkerligen de misstänkta skara i kungens ögon, i egenskap av tidigare stureanhängare. Det var förmodligen endast Arvids uteblivande från kröningsfesten och det påföljande blodbadet i Stockholm 1520, som hade räddat honom från stupstocken²².

När Kristian sent omsider den 20/11 besvarar Arvids brev och tackar honom och övriga riksråd i Finland för deras trohet²³, har biskopen redan övergått till de upprorska, Peder Svart nämner att Arvid vid Åbos belägring "icke war litedt fordrelig (behjälplig)"²⁴. I själva verket framstår Arvid snart som den ledande gestalten för upprorsrörelsen i Finland. Det har framhållits att Arvids stöd var en viktig moralisk seger för Gustav Vasa. Samtiden måste ha tolkat det som en kyrkans reaktion mot den hårda danska regimen.

Nästan hela södra Finlands landsbygd, från sett de fasta slotten Viborg, Raseborg, Åbo och Tavastehus, var inom kort i de upprorskas händer. Krigslyckan skulle dock snart vända. Vid mitten av maj 1522 avseglade Kristian II:s amiral, Sören Norby, från Stockholm med en flotta bestående av inte mindre än fyrtio skepp. Slottsbesättningen i Åbo undsattes, därefter angreps biskopsfästet Kustö.

Dessförinnan hade Arvid Kurck begett sig sjövägen norrut för att senare ta sig över till Sverige. Biskopens skepp förläste dock i svår storm med man och allt vid Gräsön utanför Öregrund. Vid sin död hade Arvid – säkerligen på Gustavs initiativ – blivit vald till ny ärkebiskop efter den landsflyktige Gustav Trolle.

Det tog knappt tre veckor för Sören Norby att kväsa upproret. Som tack för sin insats fick han omfattande förläningar i Finland av Kristian II. Den finska riksdelen förblev sedan i danska händer ända till sensommaren 1523.

Först efter Stockholms fall och kungavalet samma år utrustade Gustav Vasa en expeditionsstyrka, som landsteg i början av augusti. Den 10/8 intogs Åbo och under de följande månaderna erövrades de övriga fasta slotten i landet²⁵.

Finansieringen av krigsinsatserna

Den politiska ledningen av 1521 års uppror i Finland kom att vila på biskop Arvid Kurck. Han ställde uppenbarligen såväl sin vapenmakt som sina ekonomiska resurser till den

unge riksföreståndarens förfogande vid belägringen av Åbo slott.

Det var inte första gången som Åbobiskopen gav ekonomiskt stöd åt en svensk riksföreståndare. Under det ryska kriget på 1490-talet lånade Sten Sture d ä 5.000 mark i myntat och omyntat silver av Åbo domkyrka. Uppenbarligen skedde ingen återbetalning, eftersom Svante Nilsson i december 1505 fick avslag på en ytterligare lånepropå om 2.000 mark med hänvisning till att den tidigare försträckningen ej reglerats²⁶.

Det är intressant att konstatera, att Arvid Kurck redan den 18/12 1521 tillskriver rådet i Reval med en anhängan om militär hjälp, en vädjan som framställs för såväl riksföreståndarens som för egen räkning. Denna begäran upprepades den 31/1 1522 av Arvid å egna, Gustav Erikssons och hela rikets vägnar²⁷. Biskopen gjorde också stora ekonomiska åtaganden i eget namn för de upprorskas räkning. I Lübeck inköpte han ett skepp till ett pris av 1.600 mark och från en borgare i Reval erhöles kabelgarn och penningar till ett värde av mer än 147 mark²⁸. Genom en bevarad räkenskap vet vi också, att revalborgaren Bertelt Bomhouwer vid jul-tiden 1521 levererade artilleripjäser, krut, salpeter, svavel och bly till ett värde av 750 mark till Nils Arvids-son²⁹.

Vid Sören Norbys intagande av Kustö i maj 1522 plundrades slottet, varvid biskopens värdeföremål föll

i erövrarnas händer. Dessa fördes till Köpenhamn³⁰. I övrigt synes Sörens krigståg huvudsakligen ha finansierats via penningleveranser från myntverket i Malmö, där ju utmyntningen av låghaltiga klippingar pågick i oförminskad skala. En mindre del av medlen härrörde sig från lån som upptagits av danska köpmän i Stockholm. I september 1522 lämnade herr Sören redovisning för totalt 78.000 mark som han mottagit från den 20/4 till den 8/9 samma år, och den 24/9 erhöles han kvittens för ytterligare 8.809 mark danska, som han lämnat att överföra till Finland för krigsfolkets lön³¹.

Det är föga troligt att man i Finland präglat mynt för dansk räkning och för de danska styrkornas underhåll. Däremot är det fullt möjligt att Gustav Vasas anhängare, med biskop Arvid i spetsen, igångsatt en myntning någon gång under tidsperioden november 1521 – maj 1522, eftersom krigsföringen ju drog stora kostnader. Någon myntning i Gustavs namn eller för hans räkning har därefter inte

Fig 3. Öre 1523, Åbo. Exemplar i KMK (Appelgren 1933 nr 9).

Fig 4. Öre 1524, Åbo. Ett av de två kända exemplaren i privat ägo (SNF auktion 15-16/3 1977 nr 36). Det andra exemplaret, i en privatsamling i Göteborg, är i mycket dåligt skick.

Fig 5. Fyrk u.år (= 1523/24), Åbo. Unikt exemplar i Nationalmuseets myntkabinett, Helsingfors.

Bilaga 1

Samtida uppgifter om halt och vikt

(1 mark = 16 lod = 64 kvintin)

År	Myntort	Valör	Halt: lod (tusendelar)	Vikt (g)	Finvikt(g)
1) (1522-23?)	?	Öre	8 lod (500)	2,92	1,46
		Örtug	7 1/2 lod (469)	1,46	0,68
		Fyrk	5 1/2 lod (344)	0,94	0,32
2) 1524	Västerås	Öre	5 lod (312)	4,39	1,37
		Örtug	7 1/2 lod (469)	1,46	0,68
		Fyrk	5 1/2 lod (344)	0,94	0,32
3) 1527	Stockholm	Öre	5 lod (312)	3,51	1,09
		Örtug	5 lod (312)	1,73	0,54
		Fyrk	4 lod 1 kv (266)	0,99	0,26
4) (Före 1524)	Åbo	Örtug	5 lod 1 kv (316)	1,46	0,46
		Fyrk	4 lod 1 kv (266)	0,96	0,26
5) 1523-24	Åbo	Öre	4 1/2 lod (280)	4,39	1,23
		Fyrk	2 1/2 lod (156)	0,96	0,15
6) 1524	Reval	Fyrk	4 lod (250)	?	?

Källor:

(1) Liedgren 1969 s. 89-90; (2) Liedgren 1965 s. 34; (3) Liedgren 1967 s. 21; (4) Leimus 1984 s. 117; (5) Leimus 1984 s. 117-118; (6) Leimus 1984 s. 120.

Bilaga 2

Depåfynd innehållande Sankt Henriksmynt

Fyndort	Litteratur	Slutmynt	S:t Henrik
Sverige:			
– Södermanland, Mörkö sn	NNÅ 1962 s. 283	1531	3 fyrkar
– Västergötland, Fotskäls sn	NNÅ 1950 s. 161	1534	2 örtugar
– Östergötland, Vikingstads sn	KMK inv.nr 10 989	1560	1 örtug
Norge:			
– Hedmark, Storhamar, Vang	NNÅ 1946 s. 142	1530	1 örtug
Finland:			
– Österbotten, Uleåborg, Vaala	NM XIV, 1896 s. 97	1544	1 örtug
Estland:			
– Simune	SNT 1992 s. 150	1533	2 (?) fyrkar
– Üksnurme	SNT 1992 s. 150f	1536	7 fyrkar

Svenska och skandinaviska mynt och sedlar.

Stor sortering av utländska jubileumsmynt, årsset samt småmynt. Euro-utgåvor, polletter och medaljer.

Prislistor gratis.

NORRTÄLJE MYNTHANDEL

Box 4, 761 21 Norrtälje
Tel. 0176-168 26, Fax 0176-168 56

INTERNETADRESS:

<http://www.nmh-mynt.a.se/index.htm>

varit möjlig innan återerövringen av Åbo i augusti 1523.

Biskop Arvids inblandning i en myntning 1521/22 skulle också förklara förekomsten av Sankt Henriks namn i inskrifterna på Åbopräglingarna. Helgonet var ju sedan år 1296 Åbo domkyrkas skyddspatron och kort därefter omtalades kyrkan enbart under namnet Sankt Henrik³². Arvid har ju också gjort stora ekonomiska åtaganden i eget namn och även politiskt agerat i kraft av sitt ämbete. Att mynta i Sankt Henriks namn får väl också betraktas som en politisk försiktighetsåtgärd i ett läge,

då Gustav Vasas slutseger var långt ifrån säkrad.

Sammanfattning

Örtugarna och fyrkarna med Sankt Henriks namn har sannolikt slagits på biskop Arvid Kurcks initiativ under upproret mot danskarna i Finland 1521/22. Minst nio åtsides- och sju fransidesstamper har använts vid präglingen av örtugarna, medan man brukat minst sex par stamper vid tillverkningen av fyrkarna. Detta indikerar att myntningen varit omfattande.

Den genomsnittliga bruttovikten för sexton väl bevarade exemplar av örtugarna är 1,39 g; nio exemplar av fyrkarna har en medelvikt av 0,91 g. Detta är något mindre än de föreskrivna bruttovikterna: 1,46 respektive 0,96 g (bilaga 1).

De samtida uppgifterna om myntens finvikt anger dock värden som väsentligen understiger de som stipuleras i myntordningar från det egentliga Sverige. Sålunda skulle en örtug före 1527 ha en finvikt av 0,68 g, medan Åbomynten endast innehöll 0,46 g finsilver. Motsvarande värden för fyrkarna är 0,32 respektive 0,26 g.

Efter Gustav Vasas erövring av Åbo i augusti 1523 har Jacob Richerdes med kunglig tillåtelse igångsatt en myntning av 1-ören och fyrkar i staden. Ören med årtalen 1523 och 1524 har bevarats, liksom en unik fyrk utan årtal. Till präglingen av de kända mynten har inte mer än fyra par stamper använts. Även Richerdes Åbomynt höll en lägre finvikt än de rikssvenska; fyrkarna var enligt hans egna uppgifter tomt mindre än hälften så goda (finvikt 0,15 mot 0,32 g). Åbopräglingarnas dåliga silverhalt ledde till att de "vanvördades" i Finland och förbjöds i Livland.

Richerdes fortsatte år 1524 sin privatmyntning i Reval. Där myntades endast fyrkar; silverhalten förbättrades dock. Dessa skall ha präglats under Gustav Vasas namn och vapen, men kan ej för närvarande särskiljas ur det bevarade myntmaterialet. Till följd av bla stormästaren Plettenbergs skarpa reaktion på Richerdes utmyntning i Reval upphörde den samma år.

Richerdes utmyntningar i Åbo och Reval uppgick enligt hans egen utsago till ej mer än 6.000 mark penningar, varav uppskattningsvis 3.500-4.000 i Åbo. Om vi jämför antalet stamper som åtgått vid Sankt Henriksmyntens tillverkning, bör den senare ha varit minst tre gånger så stor³³.

Källor och litteratur

Appelgren, T.G. 1933, *Gustav Vasas mynt*. (Sthlm 1933)

AR, *Akten und Recesse der Livländischen Ständetage*, III. 1494-1535 (Riga 1908)

Brenner, E. 1731, *Thesaurus nummorum Sueo-Gothicorum*. (Sthlm 1731)

Edén, N. 1912, *Peder Swart: Konung Gustaf I:s krönika*, utg. av Nils Edén. (Sthlm 1912)

FMU, *Finlands medeltidsurkunder*, VI (1496-1508) och VIII (1519-30; Helsingfors 1930 resp. 1935)

GVR, *Konung Gustaf den förstes registratur*, III. 1526. (Sthlm 1865)

Hallberg, M. 1919, *Några anteckningar om Åbomynten*. (Helsingfors 1919)

Hemmingsson, B. 1994, *Gustav Vasa som myntförfalskare*. (Mynttidningen 1994/1)

Hildebrand, H. 1887, *Sveriges mynt under medeltiden*. (Sthlm 1887)

Jansson, L. & Hemmingsson, B. 1980, 1522 års Stockholmsmynt. (SNT 1980/9-10)

Jonsson, K. 1985, Myntningen i Åbo och Reval av svenska mynt 1523-1524. (SNT 1985/4-5)

KA, Kammararkivet.

KL, *Kulturhistorisk lexikon för nordisk medeltid*. (1956-78)

Lagerqvist, L.O. 1970, *Svenska mynt under vikingatid och medeltid samt gotländska mynt*. (Sthlm 1970)

Leimus, I. 1984, Jakob Richerdes' myntningsaffär i Finland och i Reval. (*Historisk tidskrift för Finland* 1984)

Leimus, I. 1992, Åbomynt i ett estniskt depåfynd. (SNT 1992/6)

Leimus, I. 1995, Das Münzwesen Livlands im 16. Jahrhundert (1515-1581/94); *Stockholm Studies in Numismatics* 1 (Sthlm 1995)

Liedgren, J. 1965, Kontrakten med myntmästarna i Västerås 1480-1538. (NNA 1965)

Liedgren, J. 1967, Kontrakten med myntmästarna i Stockholm och Uppsala 1449-1527. (NNA 1967)

Liedgren, J. 1969, Texterna om myntning i Hans Brasks kopiebok A6. (NNA 1969)

Maliniemi, A., Art. "Henrik, S:t" i KL, sp. 452-460.

Olsson, G. 1947, *Stat och kyrka i Sverige vid medeltidens slut*. (Gbg 1947)

Pohjolan-Pirhonen, H. 1953, Suomen poliittinen asema pojoismaisen unionin loppuvaiheissa 1512-1523. (*Historiallisia Tutkimuksia* XL, Helsinki 1953)

Pohjolan-Pirhonen, H. 1977, Art. "Kurek, Arvid" i *Svenskt biografiskt lexikon*, häfte 105. (Sthlm 1977)

Rasmusson, N.L., Art. "SCS HENRICVS (eg. HEINRICHS) E.B." i KL, sp. 59-60

Sarvas, P. 1995, Två unika Åbo-mynt. (NNUM 1995/4)

Sjödén, L. 1947, *Kalmarunionens slutskede. Gustav Vasas befrielsekrig*, II. (Uppsala 1947)

SM, Ahlström, B., Almer, Y. & Hemmingsson, B.: *Sveriges Mynt 1521-1977*. (Sthlm 1976)

Noter

1) Revaler Stadtarchiv, B.b.1, fol. 26-29 samt fol. 122-123 (Bundesarchiv Koblenz); Leimus 1984 s. 107ff; se även ett referat publicerat av Jonsson i SNT 1985/4-5 s. 79. Ämnet har också nyligen behandlats av Leimus i hans arbete om Livlands myntväsen under 1500-talet (1995, s.42ff).

2) AR 184, punkt 20.

3) Sarvas 1995 s. 52ff.

4) Leimus 1984 s. 114.

5) Se bl a Hallberg 1919 s. 28ff och Lagerqvist 1970 s. 130, 135.

6) Jfr tex inskrifterna på 1515 års halvörtug från Stockholm, se Lagerqvist 1970 s. 149f.

7) Brenner 1731 s. 38; Rasmusson, art "SCS HENRICUS E.B." i KL, sp. 59f; Hildebrand (1887 s. 88, fig. 711) föreslår tolkningen "EBiscopus".

8) Öresmynten med Sankt Eriksnamnet och årtalet 1522 är sannolikt präglade några år senare; se Jansson & Hemmingsson 1980 s. 180ff.

9) Hemmingsson 1994 s. 30f.

10) Leimus 1984 s. 115f.

11) FMU 6165; för rådets svar, se FMU 6167.

12) Leimus 1984 s. 115f, 118f.

13) AR 170 ("...falsche munte under niger königlichen irluchticheit the Sweden namen, stempel und wapen gemuntet..."); Leimus 1984 s. 113.

14) Leimus 1984 s. 120; han beräknar (s. 114) den i Reval utmyntade summan till mellan 2.000 och 2.500 mark, vilket antagande beläggs med en uppgift om att Richerdes år 1524 mottagit 96 mark 2 lod finsilver ur rådets i Reval penningkista. Detta skulle ha räckit till att prägla ca 2.450 mark penningar i 4-lödiga fyrkar.

15) Leimus 1984 s. 114.

16) GVR 1526 s. 134.

17) AR 207, punkt 52.

18) Edén 1912 s. 43.

19) För upproret i Finland, se Sjödén 1947 s. 375ff och Pohjolan-Pirhonen 1953 s. 253ff.

20) Edén 1912 s. 49.

21) FMU 6059.

22) Betr. Kureks levnadsbana, se Pohjolan-Pirhonen 1977 och där anförda källor.

23) FMU 6062.

24) Edén 1912 s. 45.

25) Pohjolan-Pirhonen 1953 s. 351ff.

26) FMU 5161-62; Olsson 1947 s. 66.

27) FMU 6067, 6076.

28) Sjödén 1947 s. 380; FMU 6080.

29) Se Bomhouwers räkenskap daterad Reval den 20/10 1522 i Strödda kamerala handlingar 62, KA.

30) FMU 6099.

31) Se bl a Henrik Gjoes redovisning, Stockholm 15/5 1522, för penningar som lämnats till Sören Norby, bl a 46.000 mark i säckar med "Jurgin Kockis myntemesters jindsegel oc vpschrift" (FMU 6081); vidare Sören Norbys redovisning 9/9 1522 (FMU 6089), kvittens 24/9 1522 (FMU 6092) samt knekthövitsmännens kvit-tenser under 1522 för krigsfolkets avlöning (FMU 6097 och där anförda källa).

32) Maliniemi, art. "Henrik, S:t" i KL.

33) Jag har registrerat följande antal kända exemplar av dessa Åbomynt i offentliga resp. privata samlingar:

"Sankt Henrik" Off. Priv. Summa

Örtug	23	5	28
Fyrk (enl. Sarvas)	18	1	19
1523/24 års präglingar			
Öre 1523	4	0	4
Öre 1524	3	2	5
Fyrk u. år	1	0	1

Strandbergs Mynthandel AB & Aktiesamlaren AB

köper och säljer

Mynt, sedlar, medaljer, ordnar
Gamla aktiebrev, äldre handlingar m.m.

Arsenalsgatan 8C, Box 7377
103 91 Stockholm
Tel: 08-611 01 10, 611 58 20
Fax: 08-611 32 95

LUNDS MYNTHANDEL

KÖPER och SÄLJER
BYTER och VÄRDERAR

MYNT och SEDLAR
TILLBEHÖR och LITTERATUR

GRATIS LAGERLISTA
(uppgiv samlarområde)

Klostergatan 5, 222 22 LUND
Tel och fax 046-14 43 69

Vaktmästarbricka från Norrtälje

Magistrat: Som utövare av administrativ myndighet började stadens råd kallas magistrat under 1600-talet, då städernas förvaltning reglerades och den statliga styrningen ökade.

Magistraten bestod av *borgmästare* och rådmän, som också fungerade som *rådhusrätt*. Det förvaltande och dömande organets handlingar har ofta förts samman till en arkivbildare, eftersom det var samma personer. Magistraten skulle förvalta städernas jord och medel och övervaka skjuts och gästgiveriväsendet, båtsmanshållet och inkvartering (jfr inkvarteringskommission), kronouppbörden (jfr kronouppbördsman), väg och gatuhållning och brandväsen, polis, hälsovård, passväsende, fattigvård m.m. Magistraten upphörde 31/12 1964.

Vaktmästarbrickan är från 1785 och är av silver med ögla upptill, oval 57 x 46 mm.

Års.: 3 kungliga kronor / NORT. STADS. / Norrtäljes Stadsvapen, ett upp och nedvänt ankare med G till vänster, III till höger, nederst WAKTM. BRICKA.

Fråns.: GiFVEN / AF / HFS inristat / ANNO 1785. I protokoll från Magistraten finns ett flertal namn angivna. Det som kunde stämma med HFS skulle kunna vara H. Forselius, som var rådman i Norrtälje 1785. Har

inte fått fram någon uppgift till vem som brickan gavs. Privat samling.

Källa:

Administrationshistoria; Regional och lokal, av arkivarie Beata Losman.

Börje Rådström

"Gullpeng"

Numismatiska objekt kan vara svåra att identifiera om de inte publiceras av sin samtid. Låt oss därför visa en vänlig gåva från AB Sporrang till Kungl Myntkabinettet, slagen i "guldbrons" i början av 1998 och avsedd att användas främst i "Summa summarum" (avdelningen för barn) och där närmare bestämt i sjörövarskeppet.

"Pengen" mäter 45 mm och väger ca 32 g. Ena sidan visar Kungl Myntkabinetts nya emblem efter flyttningen 1996, den andra har Sporrongs varumärke sedan 1970-talet, varunder SPORRONG / Est. 1666 / MEDALJER / och motsols längs nedre kanten POLLETTER • EMBLEM.

PLATE MONEY

The world's largest currency
Av Bertel Tingström

Inbunden, illustrerad, 344 s.
Rea i Kungl. Myntkabinetts butik!
Nu endast 150 kr! (förr 550 kr)

quadra

Klenoder i
Kungl. Myntkabinettet

Ett urval av museets
samlingar presenterade i
exklusiv formgivning
med bilder i färg, från
Fyrspannet och Arethusa
till Belöning för snillen

90 kr
Inbunden 150 kr

Ring vår butik
08-5195 5304
och få den hem!

Portokostnad tillkommer

Stockholms Banco 1666 – ett inventeringsförsök

Av Ian Wiséhn

De sedlar som Johan Palmstruch lät tillverka och utge i Stockholms Bancos namn är idag riktiga klenoder. Banken utgav sedlar och sedelsubstitut åren 1661-1668. Den sedel som blivit mest känd är 1666 års utgåva.

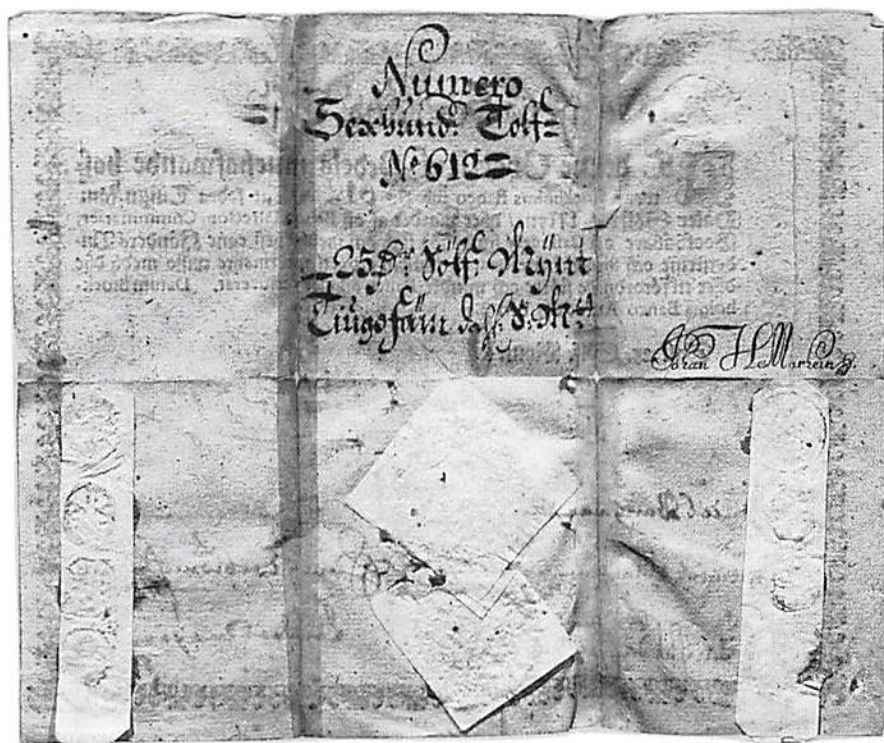
Här intill följer ett försök att inventera de idag kända sedlarna från denna berömda emission. Många uppgifter bygger på Torgny Lindgrens efterlämnade anteckningar.

Författaren känner till följande antal:

- 10 daler s.m. 50 ex;
- 25 daler s.m. 17 ex;
- 50 daler s.m. 9 ex;
- 100 daler s.m. 28 ex.

Vad gäller de två typerna I och II, se A. Platbärdis, *Sveriges första bank-sedlar*. Stockholm 1960.

Stockholm Banco, kreditivsedel i 25 daler s.m.
1666, nr 612.
Detta exemplar ägs av
S-E-Banken, Stockholm.
Förminskad.
Foto J E Olsson.

100 daler silvermynt typ I två s typ II ligatur

53	I	KMK
88	I	Gunnar Ekströms stiftelse
130	I	KMK
180	I	Senast SNF auktion november 1966
187	I	Avesta Myntmuseum
301	II	Privat ägo, Tyskland
303	II	KMK (Riksbankens samling)
306	I	Avbildad i: H. Rosengren, <i>Karlshamns historia 1664-1914</i> , II, Karlshamn 1928, vid s. 431. Originalen tillhörde på sin tid dr Otto Smith, Karlshamn
307	II	Holmberg auktion 120, 1918 nr 562 (Sven Svenssons ex)
309	I	Privat ägo
311	I	Uppsala universitets myntkabinett
312	I	British Museum, dep. från Institute of Bankers, London
314	I	KMK
315	II	S-E-Bankens samling. Detta ex såldes vid B. Ahlströms auktion 22, 1980, nr 1452
316	II	National Bank of Belgium. Detta ex såldes vid D. Holmbergs auktion 126 (10 december 1923), nr 686 samt av El Dorado Coin Galleries auktion 11, 17 nov 1985, nr 263
317	I	Senast Torgny Lindgrens samling
321	II	Das Münzkabinett der Staatlichen Museen zu Berlin
325	II	Senast B. Ahlström auktion nr 20, 13-14 oktober 1979, nr 761
326	II	Malmö museum
328	I	Den kgl. Mønt- og Medaillesamling
330	II	Avesta Myntmuseum
336	II	Senast i MDM Münzhandelsgesellschaft MBM, Braunschweig (jan. 1994)
339	?	Privat ägo
341	I	KMK (Riksbankens samling)
343	II	Auktion i USA
344	II	Stiftsbiblioteket i Linköping
347	II	KMK
?	?	Fondazione Cassa di Risparmio di Parma, Italien

50 daler silvermynt typ I två s typ II ligatur

285	I	S-E-Bankens samling
741	II	Uppsala universitets myntkabinett
927	II	KMK
938	II	Merita, Helsingfors
985	II	Eriksbergssamlingen
987	?	Privat ägo
1000	I	KMK
?	?	Nordiska Museet
?	?	Privat ägo

25 daler silvermynt typ I två s typ II ligatur

278	I	Myntkabinettet, Smålands museum
590	II	Uppsala universitets myntkabinett
607	I	Privat ägo
611	I	Detta ex lär existera
612	II	S-E-Bankens samling
616	II	KMK, Riksbankens samling
658	II	KMK
682	II	Den kgl. Mønt- og Medaillesamling, Köpenhamn
816	I	Detta ex lär existera
835	I	Finlands Bank, Helsingfors
846	II	Nationalmuseets myntkabinett, Helsingfors
848	I	KMK

864	?	Senast auktion i Finland 15/5 1973
873	?	Privat ägo
868	II	Timmermansordens samling, Stockholm
881	II	KMK
995	II	Privat ägo. Detta ex har sålts genom Svea Mynt & Frimärksauktioner AB, Stockholm. Myntauktion nr 12, 1981, nr 696

10 daler silvermynt typ I två s typ II ligatur

175	I	Avesta myntmuseum
284	I	KMK
294	II	Malmö museum
321	II	KMK
322	I	Uppsala universitets bibliotek
340	I	Uppsala universitets myntkabinett
347	II	Senaste uppgift: Johan Christian Holm, Köpenhamn
349	I	Känd endast genom reproduktion i <i>Konst- och nyhets magasin</i> , 5 årg., Stockholm 1822-23, pl 35
361	I	Bayerischen Hypotheken und Wechsel-Bank
375	II	Avbildad i: F.H. Ehmcke, <i>Amtliche Graphik, Flugschriften des Münchener Bundes</i> , 4. Heft, München 1918, s. 17. Originalen tillhörde på sin tid Reichsdruckerei, Berlin, vars samling brann 1945
382	II	Nationalmuseets myntkabinett, Helsingfors
387	II	Senast B. Ahlströms auktion 22, 1980, nr 1451
388	II	Privat ägo
394	I	Senast B. Ahlströms auktion 14, 1977, nr 550
397	I	Senast B. Ahlströms auktion 51, 1995, nr 1044
556	I	Uppsala universitets bibliotek
558	I	Nordiska museet
785	I	Stiftsbiblioteket i Linköping
945	?	Uppsala universitets myntkabinett
996	I	Finlands Bank, Helsingfors
1538	II	S-E-Bankens samling
1573	I	Privat ägo
1575	I	KMK
1599	II	KMK
1704	I	KMK
1706	II	Den kgl. Mønt- og Medaillesamling, Köpenhamn
1751	I	Privat ägo
1766	I	Pehr Brahegymnasiet, Jönköping
1791	II	Avesta myntmuseum
1792	II	KMK
1798	II	Privat ägo
1807	II	Privat ägo
1818	II	KMK
1866	II	Myntkabinettet, Kunsthistorischen Museums Wien
1869	I	KMK, Riksbankens samling
1870	I	Fondazione Cassa di Risparmio di Parma, Italien
1875	?	Privat ägo
1878	I	Avesta myntmuseum
1890	?	SE-Banken, Göteborg
1899	I	Nationalmuseets myntkabinett, Helsingfors
2000	I	Borgå lycei samling, Borgå (samlingen tillhör Nationalmuseets myntkabinett, Helsingfors)
2105	II	Senast B. Ahlströms auktion 53, 1996
2107	I	Skara högre allmänna läroverk
2114	I	KMK
2117	II	Senast Frimärkshusets auktion 4/10 1980
2205	I	Uppsala universitets bibliotek
2209	I	Universitetets Myntkabinett, Oslo
2210	II	Senast B. Ahlströms auktion 24, 1981, nr 1504
2211	II	KMK
?	?	Nieder Sächsischer Münzkabinett, Hannover

Augustus Humberts 50-dollarmynt

Genom upptäckten av guld i Kalifornien 24 januari 1848 förvandlades den stillsamma mexikanska utposten på två år till en delstat i Förenta Staterna, som gav utkomst åt mer än 90.000 invånare eller sju gånger så många som befolkningen i jordbruksstaten Oregon, där koloniseringen hade pågått i ett årtionde. Till skillnad från flertalet gruvområden i Västern låg gruvorna i Kalifornien mitt i trakter som var väl ägnade för jordbruk. Guldrushen var praktiskt taget avslutad 1852, men under 1850-talet fyrdubblades folkmängden i Kalifornien tack vare jordbruket och hamnanläggningarna i San Franciscobukten.

Under femårsperioden 1848-1852 hittades guld för 215 miljoner dollar i den tidens valuta. Samtidigt med guldgrävarna anlände köpmän, procentare, bankirer, uppköpare av guld, spelare och äventyrare. Till en början var det svår inflation i området. Inflationen hade skapats av bristen på nödvändigheter som mat, kläder, bostäder, verktyg m.m. Priserna steg raskt i höjden. Ett stort hinder för alla nybyggare var den mexikanska tul-len.

Mynt var en bristvara i området. De mynt som fanns hamstrades av affärsmännen. Det dröjde inte länge förrän mynten helt försvann ur den allmänna cirkulationen. I stället användes guldklippar i varierad vikt. Detta var opraktiskt och impopulärt bland allmänheten. Det var därför som privatpersoner började tillverka egna guldmynt – allt som en nödgärd. I USA kallas dessa guldmynt: *The Gold Rush Emergency Private Coinage*.

I Kungl. Myntkabinettet finns en mycket fin samling nordamerikanska mynt. Bland dessa finns även sådana som privatpersoner utgivit. Märkligt är nog två stycken i valören \$50. Dessa stora guldmynt med sina karakteristiska åtta kanter är kopplade till Augustus Humberts namn och till företaget Moffat & Co.

Humbert var ursprungligen tillverkare av klockfodral i New York. Han utnämndes 1851 till Förenta Staternas justeringsman i Kalifornien. Humbert har sitt namn på guldmynten: AUGUSTUS HUMBERT UNITED STATES ASSAYER OF GOLD CALIFORNIA 1851.

Den officiella utgivaren av mynten var United States Assay Office. De

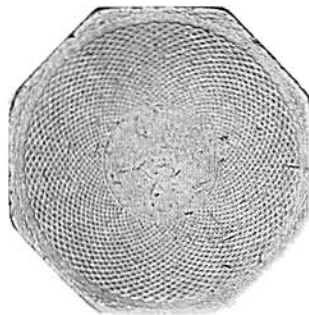

Foto: Jan Eve Olsson.

nya \$50-mynten togs tacksamt emot av allmänheten. Nu hade de mynt som tullen (Custom House) accepterade. Varken guldstof eller de små privatillverkade guldmynten gällde som betalning hos tullen. Värdet på Humberts mynt var det samma som Förenta Staternas övriga mynt. \$50-mynten fick snabbt folkliga namn som *tex slug*, *quintuple eagle* och *five-eagle piece*. Det officiella namnet var emellertid *ingot*.

De två \$50-mynt som finns hos Kungl. Myntkabinettet brukar katalogiseras under två rubriker – A. *Lettered Edge Varieties* och B. *Reeded Edge Varieties*.

Ian Wiséhn

**SVENSKA NUMISMATISKA
FÖRENINGENS
MEDLEMSNÅL**

kan rekvideras från kansliet!
Pris: 35 kr + porto

Album och tillbehör för
mynt och sedlar.

—
*Alltid 20% rabatt
på Safe- o.
Leuchtturm-sortimenten*

—
*Alltid 15% rabatt
på Lindner-sortimentet*

—
Ebol och Kabe
finns också

—
Gratis kataloger

Firma Jan Svenningsson Borås

Riddargränd 4, 506 39 Borås
Tel 033-10 23 20 el. 41 87 20
Fax 033-10 23 20

E-post:
jan.svenningsson@boras.mail.telia.com

Sprängsedel

Sedel = kvitto är den ursprungliga, vidare betydelsen av ordet sedel – jfr "dagsedel". I Kungl. Myntkabinettets samlingar finns detta exempel:

Tydligt hade Föreningen till Hästafvelns förbättrande inom Upland haft någon slags lotteri och man kunde vinna en fri betäckning av en hingst mot uppvisande av sedeln (kvittot), daterad den 13 mars 1850. Generalen, friherre [Gustaf Adolf] Hierta hade dött redan 1847. Hur hans sterbhus förvärvat sprängsedeln kan man bara gissa.

Känner språkforskningen till ordet "sprängsedel"?

LLI

Sprängsedel N: 16.

Innehafwaren af denna sprängsedel, *Min General Hierta*
hans Sterbhus

äger, enligt den lott som honom för året tillfallit, rättighet att utan betalning få ett sto betäckt af den wid *Söderfors bruk*

stationerade Hingsten N: 1, tillhörig Föreningen till Hästafvelns förbättrande inom Upland. Transporteras denna sedel på annor man, bör Hingsthållaren å besagde station derom underrättas; och bör Stoägaren tidigt å den dag han önskar stoet betäckt låta inställa detsamma wid besagde hingststation, då tvärne språng, ett om morgonen och ett om aftonen, erhallas, mot aflemnande af denna sedel. Skulle Stoägaren vilja hafva stoet för tredje gången betäckt, efter 9:de dygnet från första betäckningen, så äger han äfven rättighet härtill utan att derföre behöfva erlägga betalning.

Uppsala den *14 Mars* 1850.

Direktionen för Föreningen till Hästafvelns förbättrande inom Upland.

Förberedelser till klassiskt verk

År 1846 utkom det epokgörande arbetet *Anglosachsiska Mynt i Svenska Kongl. Myntkabinettet, funna i Sveriges jord*. Boken (och dess efterföljare från 1881) fick stor betydelse för forskningen kring de vikingatida mynten. Författaren till boken, Bror Emil Hildebrand, ägnade många år av studier innan han kunde ge ut verket. År 1844 var han nästan färdig. Hildebrand låter då den gode vännen i Köpenhamn, Christian Jürgensen Thomsen, läsa delar av manuskriptet. I ett brev (daterat 10 april 1844) ställer Hildebrand stolta frågor till Thomsen:

Hvad säger De om vår samling. Har den icke ett respektabelt utseende genom sin rikhaltighet? Kan jag i förordet sanningsenligt anmärka att den är större än alla andra? Jag vet att denna i sednare åren fått betydlig tillväxt. I synnerhet befarar jag, att De af Chnuts mynt har mera än vi."

Hildebrand går därefter raskt över till att beskriva uppläggningsen av katalogdelen:

Att mynt böra ordnas efter städerna, har De först lärt mig och derom äro vi således ense. Inom hvarje stad skulle kunna ordnas efter typerna eller, som jag gjort, efter myntmästarna. Jag anser detta sednare förnuftigare och redigare. Hvarje myntmästares mynt äro ornade efter Typerna. Jag tror att denna ordning, mera än någon annan, lättar uppsökandet af ett mynt i samlingen. Schröder har ännu ej sett katalogen. Han kommer att ogilla planen. Att denna likväl är förnuftigare än den han följt i sin katalog öfver samlingen i Uppsala, torde medlertid af ingen bestridas.

I ett brev daterat den 5 november 1844 skriver Hildebrand bl a om några mynt i den danska statssamlingen som han av Thomsen fått tillstånd att avbilda. De fanns nämligen

endast i Köpenhamn. Vidare talar han om bokens omfattning:

Jag medgifver gerna, att då jag vid slutet af katalogen upptager Irlands mynt, borde jag äfven intaga Danmarks, Sveriges och Norges samtida. Detta kunde och för samlare hafva värde ty jag har åtskilligt nytt att bjuda på för alla tre länderna. Men jag tvekar dock, i synnerhet för Danmarks mynt. Hvilken gräns skulle jag bestämma för dessa? Skulle jag stanna med Harthacnut? Men Magnus den Godes mynt, af fullkomligt liknande Anglosachsisk Typ, äro icke mindre vigtiga.

I stället för Hildebrand blev det våra nutida forskare som t ex Brita Malmer, Jørgen Steen Jensen och Kolbjørn Skaare som närmare skulle komma att beskriva dessa tidiga nordiska mynt.

IW

Medaljkongressen i Haag 21-24 oktober 1998

Av Bengt Holmén

Kongressen deltog 34 länder med cirka 300 deltagare, huvudsakligen från Europa (27 länder). Australien, Grekland, Israel, Lettland, Litauen och Tunisien hade en deltagare var och Canada, Italien, Norge, Nya Zeeland, Spanien och Tjeckien två, men värdlandet Nederländerna 81. Portugal 19, Tyskland 24 och USA 29. Sverige hade tio, därav sex konstnärer, men Finland hade 15 deltagare, däribland Raimo Jaatinen, Pertti Kukkonen, Erik Mäkinen och Kauko Räsänen. Finska ambassaden hade dessutom anordnat en särskild finsk utställning i sina lokaler. Man förstår vilket starkt stöd medaljkonsten har i Finland. Dessutom har man sitt aktiva Medaljgille! Norges deltagare var medaljkonstnären vid Kongsbergs Kongl. Mynt Ingrid Austlid Rise och Myntkabinetts chef professor Kolbjørn Skaare. I utställningskatalogen skrev han om situationen för Norges del: "Under de två senaste decennierna har ett betydelsefullt bidrag till norsk medalj- och myntdesign skapats av ett halvt dussin skulptörer/medaljörer från Centraleuropa, vilka själva har etablerat sig i Norge." Något åt det hållet kan nog även sägas om Sverige.

Föreläsningar

Föreläsningarna var en betydelsefull del av kongressen. Vid öppnandet i den praktfulla, medeltida Ridderzaal gav Stephen Scher, USA en koncis, sakrik och elegant framställning av medaljens födelse i renässansens Italien. Alla konstnärer är inte goda talare. Inte heller är det lätt alla gånger att tala på ett främmande språk. Ibland saknades intensivt en högtalare! Men visst lyssnade jag på åtskilliga goda och intressanta anföranden. Bland av I.L. Rezak, USA om för-israeliska numismatika om det judiska nationsbyggandet. Wolfgang Steguweit gav en engagerad översikt av tysk medaljkonst under efterkrigstiden. Intet tvivel – Tyskland är på gång! Han betonade betydelsen av de två decennierna 1945-55 och 1989-1998. Utgångsläget 1945 var att medaljkonsten var diskrediterad genom nazisternas propagandautnyttjande. Delningen medförde isolering för Östtysklands del. Så tex deltog de inte i FIDEM-utställningen i Stockholm 1985. Renässanstraditionen

Sammlaren Karl Axel Olsson, Sverige,
och konstnären
Mrika Somogyi, Berkeley, USA.

spelade en stor roll i DDR (Gustav Weidanz, Halle, 1889-1970). I Bundesrepubliken utövade Ludvig Gies, Köln (1887-1996) ett stort inflytande. Under det senaste decenniet har utvecklingen kännetecknats av:

- a) samtida händelser och politik spelar en stor roll
- b) ökad uttrycksfullhet genom form- och material-experiment
- c) gjutna medaljer föredras – (dock V Husters nyskapande av den slagna medaljen)
- d) regionalismen består – flera centra!
- e) forskning och bokutgivning blomstrar

Karl Schultz talade om österrikiska 1700-talsmedaljer. Dessa har intresse för en svensk, eftersom Karlsteens elev Bengt Richter var chefsmedaljör i Wien. Karl VI (1711-1740) grundade en gravörakademi för att skaffa inhemska krafter. Den blev en stor framgång under Maria Theresias tid. Något att tänka på för Östros? Naturligtvis hann min vän Karl Axel Olsson och jag, trots ansträngningar, inte att bevaka alla intressanta föreläsningar. Hade tex gärna velat höra en av Nederländernas ledande medaljörer, Guus Hellegers, utveckla sina tankar om medaljkonsten. Karl Axel anser, att den nutida holländska medaljkonsten står mycket högt.

Utställningen i Museum Beelden aan Zee, Scheveningen

Medaljutställningen var både retrospektiv och samtida. Egentligen skulle länderna följt följande tredel-

ning: 1947-72, 1973-92 och efter 1992, men många länder hade inte kunnat följa denna periodisering, då verkligheten krävt en annan indelning. Varje land gav i FIDEM-boken *Modern Art Medals – A Retrospective* (ISBN 90-73882-11-7) en översikt av utvecklingen, i regel skriven av en delegat. Boken inleds med ett förord av Louk Tilanus, president i International Art Medal Society, och en uppsats av Mark Jones, FIDEM:s president, om medaljens framtid. Jones teser är intressanta, tankeväckande och elegant framförda. Färgillustrationer på 32 sidor följer. Katalogdelen börjar med Australien på s 51 och avslutas med Jugoslavien på s 288. Biografiska notiser och index upptar de sista 59 sidorna. Notiserna är som ett uppslagsverk. Boken rekommenderas!

Det som gjorde starkast intryck på mej i utställningen var mångfalden av teman: tex freds- och miljösträvanden, livsaskådningsfrågor och kärleken. De retrospektiva avdelningarna gav en väldigt bra översikt av efterkrigstidens tendenser. Nya material och nya former gör, att det traditionella medaljbegreppet har upplösts. En ny definition är inte lätt att åstadkomma, då utvecklingen spretar åt så många olika håll. Nationella och regionala strömningar kan urskiljas. Dock ska kanske påpekas, att den traditionella person- och företagsmedaljen lever kvar. Påfallande är att tidigare ledande länder som tex Frankrike och Italien fallit tillbaka kvalitativt. Storbritannien är inne i en uppåtgående rörelse liksom USA, även om representanter från den yngsta amerikanska generationen saknades.

Låt mig först innan jag vågar säga något om de svenska montrarna konstatera, att endast ena sidan av medaljerna visades. Då mer än hälften av de trettio svenska medaljerna var personmedaljer, så blev den svenska avdelningen något färglös. Annette Rydströms tulpanmedalj kom inte till sin rätt. Man såg inte att medaljen, som kunde tas isär, innehöll en skulptur i form av en ståndare. Naturligtvis såg man inte heller blomknoppen på reverssidan. Även Joanna Troikowicz triptyk "As time goes by", som vann Grand Prix, led naturligtvis av att reverserna inte syntes.

Christer Berg, 1947, Sverige:
"Nils Månsson Mandelgren".

Salvador Dali, 1967, Frankrike:
"Dionysisk enhörning".

Leena Turpeinen, 1970, Finland:
"Domens dag".

Roade mig med att höra hur ett tiotal besökare tolkade dem. Naturligtvis varierade svaren något, men de allra flesta hade uppfattat, att det var fråga om livets gång och börda. Även de som inte hade någon utställningskatalog! Så triptyken har stor genomslagskraft! Lars O Lagerqvist rättade till så att Kerstin Kjellberg-Jacobsens Agnus Dei-medalj kom att visas rättvänd.

Personmedaljerna var gjorda av (i tidsföljd): Christian Berg (1947), Gösta Carell, Erik Lindberg, Gunvor Svensson Lundkvist, Stig Blomberg, Eric Grate, Eugen Erhardt, Nils Olsson, Axel Wallenberg, Olle Adrin, Karl Göte Bejemark, Mairée Männik, Elisabeth Ekstrand, Gudmar Olovson, Yvonne Möller, Annie Sundin, Ernst Nordin (Garbo) och Pär-Gunnar Thelander (1997). Thelander porträtterade den florentinske renässansartisten G.F. Rusticci. Från vänster skuldra väver en klot fram "utanför" medaljen. Tolkningen är inte uppenbar för betraktaren.

Den enda som fått med två medaljer var Mairée Männik med dels en porträttmedalj 1982 av en japansk gravör och dels en feministmedalj från 1994. Lena Kriströms vänskapsmedalj mellan Sollefteå och Madison, USA visades liksom Christian Wirséns galt Särinner. Tyvärr måste jag nog säga, att Sveriges bidrag inte låg bland de allra främsta. Men intressanta var de – i synnerhet för en svensk. Man kan inte i en tidskriftsartikel beskriva 1001 medaljer, men jag kan försäkra, att det var en stor upplevelse att se dem!

Mottagningar och utfärder

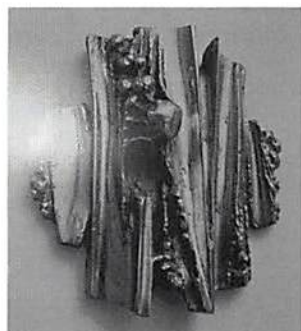
Kongressen livades av flera mottagningar, bl a på finska ambassaden, Museum Beelden aan Zee, Koninklijke Academie van Beeldende Kunst, Rijksmuseum Het Koninklijk Penningkabinet, Leiden (där en enastående samling av renässansmedal-

jer exponerades) och av Haags stadsstyrelse i det nybyggda Stadshuset. Dessa mottagningar gav inblickar i lokala förhållanden och tillfälle att göra nya bekantskaper. Så till exempel mötte jag i Leiden dr Simona, som efterlyser sin fars, Johannes Paulus (Pietro) Giampaolis tidiga medaljer från 1920-talet för att göra en corpus av hans verk. Oftast var de signerade G.P. Adressera upplysningar till dr S. Giampaoli, Via Mastrotto Giorgio 81, It-00153 Roma!

Vi bekantade oss med den ukrainska gruppen och lärde, att Ukraina äntligen i september 1997 har fått ett eget myntverk i Kiev. Under kommunisttiden förde medaljkonsten en tynande tillvaro, utom då den utnyttjades för propaganda. Fortfarande är utbildningsmöjligheterna dåliga, varför man är beroende av några få entusiasters insatser (Oxana Teryokhina och Natalia Domovitskikh, Kiev). Vi svenskar inbjöd Marika Somogyi, Californien, att deltaga i vår supé på en indisk restaurang. Det var gripande att höra henne berätta om bakgrunden till sin Raoul Wallenberg-medalj. Hur han räddat livet på hennes man!

Det var också intressant att träffa de svenska medaljkonstnärerna och höra dem berätta om svårigheter och framgångar. Inte heller visste jag, att Ernst Nordin var så rolig...

Fredagen den 23 var det bussutflykt till Kröller-Müller-museet med dess stora van Gogh-samling och de många skulpturerna i den omgivande stora parken, De Hoge Veluwe. Eftersom det regnade såg jag inte så många skulpturer, men desto fler moderna konstverk. Vid lunchen mötte jag Alan Stahl, American Numismatic Society, som 1999 ger ut en bok om amerikanska medaljer. Vid lunchen satt jag nära Ewa Olszewska-Borys, Warszawa, som hävdade, att Polens medaljkonst blomstrade under 1970-talet, då Zofia Demkowska

Josef Špaček 1970, Tjeckien:
"Konstakademien i Prag".

utövade ett stort inflytande. Ewa är själv en betydande konstnär, tycker jag.

Vid den avslutande middagen i Sociéteit De Witte satt jag med den portugisiska delegationen, där deras grand old man – professor Helder Batista, Lissabon angav tonen – en lättsam sådan. Batista hade redan 1979 tre medaljer på FIDEM-utställningen i Lissabon, och 1998 fick han Sanford Saltus-priset av ANS. Han har mest producerat slagna medaljer och är känd för att hans averser och reverser bildar en enhet, som är ett slående uttryck för medaljens speciella tema. Växelverkan mellan form och innehåll utnyttjar han till fullo. Vid middagen blev jag också presenterad för Mariangela Johnson Pasqualetti. Hon kom ihåg, att hennes Milano-firma slagit Göteborgs Numismatiska Förenings senaste medalj.

Tips och uppslag

Två uppslag, som jag hoppas kommer att imiteras i Sverige, fick jag av en engelska, Nicola Moss och en ungare, Ference Matits. Varför skulle inte en svensk kommun kunna ta efter Nyireghazas idé att bjuda fem

J.P. Giampaoli, 1947, Italien:
"Laetitia".

Edmundas Frejus, 1997, Litauen:
"Arrested decay - things frozen in time".

Rai Miguel Pinta Vasques, 1997,
Portugal: Utan titel.

inhemska konstnärer och fem utländska till ett månads långt arbete, där man bekantar sig med regionens kultur och historia och därefter skapar några konstverk, som man sedan skänker? Därigenom får kommunen möjlighet till en tillfällig konstutställning och efter några år ett permanent konstcentrum. För de deltagande konstnärerna blir det en vidareutbildning och tillfälle att diskutera nya idéer. Verksamheten har pågått sedan 1982, så det finns möjlighet att studera projektet, innan man sätter igång.

Nicola Moss berättade livfullt och konkret om sitt fullbordade projekt i Kielderskogen, Northumbria. Man vandrar en led i skogen, och på tolv intressanta stationer finns det reliefer, där man gnuggar ett utdelat blad mot reliefen. När man kommit i mål binds bladen ihop till en liten bok och läggs tillsammans med en medalj och ett intyg i ett etui som minne. I Göteborg vore både Skatästerängen och Liseberg lämpliga för ett

sådant företag. Säkerligen finns det många områden i Sverige där något liknande Kieldersprojektet kunde genomföras!

Stafettmedalj och datastödd design

En del av kongressen, som jag tyvärr fick liten kontakt med, var medaljörernas aktiva skapande av medaljer. Guus Hellegers och Lina Hodoroaba ledde arbetet med att låta två konstnärer gemensamt skapa medaljer. Ena sidan var given och paret skulle på några dagar forma motsäende medaljsida. Resultatet presenterades på lördagseftermiddagen av Mark Jones.

Ett tidens tecken var den workshop under ledning av Louis Hankart, juvelerarskolan i Schoonhoven, som arbetade med datorstödd designbildning. Ett exempel på detta sågs i tillämpning i Rijksmuseum Koninklijk Muntkabinet, Leiden, där deltagare på datorn lekte fram sin

"egen" renässansmedalj. Något för K. Myntkabinettet att installera i medaljsalen?

Mässa, rundresa och FIDEM XXVII

På lördagen var det mässa i vilken såväl föreningar, artister, gallerier som bokförsäljare från flera länder deltog. Det var ganska mycket folk, och affärerna var livliga. Karl Axel var belåten med en holländsk teatermedalj. Själv köpte jag en politisk medalj av Karl Goetz från 1920-talet med ett avskyvärt budskap!

På söndagen startade en efterkongressstur på tre dagar, där man kunde få en bild av Nederländernas rika kulturarv.

Nästa FIDEM-kongress blir på hösten år 2000 i årets (1999) kulturhuvudstad Weimar. Försumma inte tillfället!

Foto: författaren.

Rubelbrist i östra Sibirien

År 1893 hade resenären Otto Ehlers återvänt till Sverige efter en längre resa till Sibirien och Japan. En sådan person var naturligtvis intressant för tidningarna. Han fick berätta mycket om sina intryck av ryska förhållanden. Bl a kunde han lämna en upplysande berättelse om hur sällsynta de större silvermynten var i östra Sibirien för drygt hundra år sedan. Här följer Ehlers historia:

Kort efter min ankomst till Wladivostock begaf jag mig till postkontoret för att aflemna några bref. Som betalning lemnade jag en i dessa trakter nästan öfver allt gångbar mexikansk dollar, som dock åter-

lemnades till mig med den anmärkningen, att postverket mottoge endast ryska penningar. Händelsevis hade jag bland mina kontanter äfven några ryska silfverrubler, och jag lemnade en sådan åt postmästaren, som mottog den med oförställd förvåning, vände den på alla sidor och slutligen tillkallade alla på kontoret närvarande tjenstemän. Allmän rubelbeskådning. Man stirrade på mig som på en sagoprins eller en falskmynrare, och efter en längre öfverläggning frågade man mig slutligen om jag ej hade någon pappersrubel. Då jag svarade nej, återlämnade man mig silfverrubeln med den anmärk-

ningen, att då toge man hellre den mexikanska dollarn. Och så skedde.

En representant för den största handelsfirman i Wladivostock berättade äfven nyligen, att en rysk sjöofficer på firmans kontor för första gången i sitt lif sett en rysk silfverrubel.

Denna korta historia lämnar flera spännande upplysningar: att mexikanska mynt var vanliga i stora delar av Ryssland; att ryska silvermynt hade begränsad cirkulation och att information om gängse ryska mynt inte nått varken postkontor eller företag.

IW

Mammoms trädsm

Riksdagsmannen Jonas Bertila var sen länge utledsen vid riksdagen och den svenska huvudstaden. Ju längre det led på våren, desto funder-sammare gick han på lediga stunder, såg på den blå himlen och den frusna sjön, hörde lårkorna kvittra och tänkte på sitt goda hemman i Storkyro, hur rågbrodden nu männe se ut när snön smält, om drångarna haft förstånd att köra vad som behövdes på korn-åkrarna, om hästarna var mycket magra på våren, om korna och ung-nöten blivit ordentligt fodrade och om man redan börjat klippa fåren. Vid dessa tankar drog han en djup suck över allt onödigt bråk i världen med Hattar och Mössor och var mycket frestad att önska den tid tillbaka, när bonden gick vid sin plog och borgaren vid sin skuta och prästen med sin katekes och ridderskapet och adeln ritade stamträd och kunglig majeståt och kronan styrde riket efter landets beskrivna lag. Så utledsen var han, och många tusen andra med honom, vid den tidens frihet att han för sin del velat sälja hela statsförfattningen för ett lass uttröskade agnar, som åt-minstone dög till syrpa åt hästarna.

När han en vacker eftermiddag i april gick framåt Roslagstull såg han en fyrehjulig bondvagn förspänd med två hästar mödosamt arbeta sig fram genom den bottenlösa dyn på vägen. Detta gick någorlunda till dess att vagnen kommit ett stycke in på stadens område, där gatorna var belamrade med någonting som skulle föreställa stenläggning, men som snarare kunde kallas vällovliga magistratens privilegierade stjälpningsanstalt, ty så över all beskrivning halsbrytande var på den tiden flertalet av Stockholms gator. Här hjälpte varken körarens konst eller hästarnas sömnliga tåg-ordning: vagnen lowerade så länge på måfå mellan berg och dalar till dess att en oförutsedd ryck av endera dragaren, skrämd av en gosses flygande pappersdrake, slutligen påskyndade katastrofen, och vagnen med en ovig kullerbytta utstjälpte sitt innehåll mitt på gatan.

Jonas steg närmare för att se om någon möjligen blivit skadad och fann två gamla män, som med sina bylten och paltor hade kullrat ner i en anse-nlig vattputt och med någon svårighet kavade sig upp på det torra igen.

– Vad i alla dar, utropade han, är det inte morbror Lars från Vasa?

Framför honom stod en mager, vit-hårig gubbe som inte kunde vara någon annan än den fordom så res-lige och styvtältige köpmannen Lars Larsson men som nu hade krympt ihop till en besynnerlig, krokryggig

språttbågsgestalt, under vars vida, bruna sälskinnsmössa ett par vassa grå ögon förstulet och oroligt blickade kring sig. I stället för att svara på frågan skyndade denna levande mumie att plocka från gatan varjehandad utfallna föremål, såsom ett par kakor grovt bröd, ett par förslitna skinnvan-tar och en träflaska med surmjölk, medan han med ängslig omsorg över-tygade sig att en stor koffert på bot-tenen av vagnen inte lidit någon skada vid stjälpningen. Häri biträdades han inte av sin följeslagare, en man av underligt främmande utseende, som tycktes vara både till år och krafter betydligt yngre, men som med en uppsyn av likgiltigt förakt avbidade den stund, när han åter fick stiga i vagnen och fortsätta färden.

– Känner morbror inte igen mig? forftor den unge riksdagsmannen. – Jag är Jonas Bertila och är glad att få visa morbror vägen till Thomas, ifall ej morbror hellre vill ta kvarter hos pro-sten Bertel.

– Känner icke den onda världen, svarade den krokige gubben. – Jag är en utfattig gammal man som inte har råd att bo hos så höga herrar.

– Kör på! sa den andre resande till skjutskarlen, föga angelägen att inlåta sig i några nya bekantskaper vid sitt inträde i Stockholm.

Vagnen satte sig åter i rörelse, men så långsamt att Jonas utan svårighet kunde följa den.

– Skulle morbror ha blivit kollrig på gamla dar? tänkte han för sig själv. – Jag vill se var de tar in.

Vägen blev lång nog ty vagnen stannade inte förrän långt på Söder, men Jonas var ihärdig och tog märke på huset. Det var en sorts barberar-stuga, vars innehavare drev åtskilliga med yrket besläktade industrier, såsom att slå åder, koppa för ryggvärk, rycka ut tänder, bota hästar för spat-ten och sälja essentia dulcis som uni-versalmedel mot allt ont, både till kropp och själ.

Jonas hade god tid och företog en vandring åt Tegelviken. Efter en timme återvände han och gick in i bar-berarstugan för att köpa essentia dul-cis.

– Ni har fått långväga resande? sa han efter att ha förberett frågan med en rundlig betalning.

Barberargesällen, som stod vid dis-ken, nickade hemlighetsfullt.

– Är det inte en doktor?

Gesällan nickade.

– Jag vill gärna honom om bot för värk i ryggen, forftor Jonas, i det han ytterligare köpte för säkerhets skull en flaska av Hjärnes testamente.

– Stig in, sa gesällen.

Jonas trädde in i ett lågt rum och

hörde den gamle Larssons röst i kam-maren innanför.

– Sex skilling om dan för rum och mat! brummade den gamle. Sex skil-ling? Är ni galen människa? Jag blir utfattig på sånt överflöd. Kära vänner, jag är en fattig man som inte har råd att hålla mig någon uppsanning. Bor inte här någon ung herre som behö-ver en skoputsare eller en klädbor-stare? Jag ska betjäna honom för bil-ligt pris. Säg honom att jag ska springa ärenden för tre styver stycket fast jag nöter sulor för fyra, men en stackars tiggare som jag får inte räkna så noga. Jag känner Stockholm, jag ska var morgon hämta avisorna åt honom och bära fram kärleksbiljetter för särskild drickspenning.

– Här bor ingen annan än mästarn och hans gesäll, hördes pigan svara, till vilken klagovisan var ställd.

– Nå, så säg då åt mästarn att jag ska göra tjänst som drång för mat och husrum. Jag är nöjd med strömming och bröd och en skopa vatten om dan och har inte råd att slita lakan på sängen. Jag ska säga mästarns ved och betjäna hans kunder. De unga herrar som låter raka sitt skägg, ska förbarma sig över en fattig stackare som kastat allt vad han har på lands-vägen för att kosta på sig den dyra resan till Stockholm.

– Nå, vad har han där i den stora, tunga kistan? frågade pigan näsvist.

– Jag? utropade gubben, märkbart förskräckt. – Vad jag har? Ingenting, kära barn, ingenting. Vad skulle jag ha annat än gamla kläder och böcker att sälja i Stockholm för att skaffa mig det allra nödvändigaste?

– Jag trodde det var pengar, hördes pigan yttra i samma ton.

– Gud bevare mig så syndigt hon talar! återtog den gamle i ömskölig ton. – Var skulle en sådan Lazarus som jag ta pengar ifrån? Kära vän, är hon en kristen människa så säg mig hur jag kan förtjäna tolv skilling i veckan, så gör hon ett barmhärtighetsverk, och jag ska prisa henne så länge jag lever. Pengar! Gud sig förbarme, så hon kan tala!

– Svår på det! lyckade pigan.

– Jag svär vid min själssalighet, ja, jag svär vid himmel och jord, att där är ingenting annat än trasor och böcker i den gamla kofferten, återtog Larsson med hörbar ångslan. – Pengar! Jag svär att jag inte äger mer än jag går och står uti, jag stackars eländige och utfattiga man. Det fattigaste av Stockholms fattighjon är rikare än jag!

– Nå, då måste jag väl tro honom, fnurrade pigan och slank ut genom dörren.

Jonas ryste och tvekade om han skulle ge sig till känna. Så långt hade då girigheten fört denne gamle man, som hela sin levnad samlat skatter och säkerligen inte kommit till Stockholm i annat ärende än att ytterligare föröka den mammon, som blivit på en gång hans avgod och hans plågor. Men innan Jonas ännu fattat sitt beslut, hörde han i det inre rummet rösten av en annan man, i vilken han

trodde sig igenkänna sin morbrors reskamrat.

– Ni har svurit en mened, sa den andra rösten. – Ni har i kofferten artotusen riksdaler i myntat och tretiotusen i omyntat guld.

– Jag? Kära vän, låt oss ej tala därom, låt oss tala om vår affär, sa Larsson. – Vi har kommit till Stockholm för att skaffa oss mera ingredienser till vår stora, vår gudomliga konst. Vi borde inte försumma ett ögonblick. Var dag kostar oss minst tusen riksdaler som vi kunde förtjäna på att förvandla järn till guld. Tusen riksdaler, det är förskräckliga pengar! Vi blir utfattiga med att vänta en timme längre.

– Men nu har ni svurit mened, och vet ni vad det betyder? återtog den andra.

– Nå nå, käre vän, det är ett sätt att tala; jag ska i morgon lägga en plåt i fattigbössan. Inte får vår Herre räkna så noga med en fattig stackare som råkar försäga sig med en tillfälligt och ursäktlig nödlögn.

Ur Fältskärns berättelser. 1853-1867.

Av Zacharias Topelius (1818-1898).

Tryckt i Stockholm 1908.

Redigerad och förkortad av MGL.

Lars O. Lagerqvist firad på KMK

Måndagen den 8 februari var trängseln stor på andra våningen i Kungl. Myntkabinettet i Stockholm. Kollegor och vänner i stor mängd hade samlats för att uppvakta Lars på hans 70-årsdag. Samtidigt firades också Lars dotter Thérèses 40-årsdag. Familjen Lagerqvist bjöd på en utsökt buffé med goda drycker.

Lars är som femårig pensionär aktivare än någonsin med en aldrig sinande ström av böcker, artiklar, notiser, föredrag i alla handa ämnen med vilka han berikar sin omgivning. Uppvaktande delegationer stod i kö för att få frambringa sin hyllning till jubilaren.

Först ut var KMK:s tf chef Ian Wiséhn som från personalen framförde dess stora uppskattning av Lars som arbetskamrat, inspiratör och levande uppslagsbok inom de vitt skilda arbetsfält som finns på museet. Lars bidrar i hög utsträckning till det goda arbetsklimat som råder på KMK. Någon ur personalen har sagt att Lars har en trivselsfaktor på 110 procent. Lars djupa och breda kunskaper inom numismatiken främst men även över de stora fälten historia och kulturhistoria imponerar.

Närmast i tur att gratulera sin förne ordförande Lars var Svenska Numismatiska Föreningen. Av Lars alla områden inom numismatiken ligger medaljer och medaljkonsten honom speciellt

NUMISMATISK FORSKNING

COMMENTATIONES DE NUMMIS SAECULORUM IX-XI
IN SUECIA REPERTIS. NOVA SERIES.

1. Kenneth Jonsson, *The New Era. The Reformation of the late Anglo-Saxon Coinage*. 1987. Pris: 325:-
2. Inger Hammarberg, Brita Malmer and Torun Zachrisson, *Byzantine Coins Found in Sweden*. 1989. Pris: 225:-
4. Brita Malmer, *The Sigtuna Coinage c. 995 - 1005*. 1989. Pris: 225:-
6. Kenneth Jonsson and Brita Malmer (eds.), *Sigtuna Papers. Proceedings of the Sigtuna Symposium on Viking-Age Coinage 1 - 4 June 1989*. 1990. Pris: 350:-
7. Gert Hatz, Vera Hatz, Ulrich Zwicker, Noel und Zofia Gale, *Otto-Adelheid-Pfennige. Untersuchungen zu Münzen des 10./11. Jahr hunderts*. 1991. Pris: 225:-
9. Brita Malmer, *The Anglo-Scandinavian Coinage c. 995 - 1020*. 1997. Pris: 850:-

CORPUS NUMMORUM SAECULORUM IX - XI QUI IN SUECIA REPERTI SUNT

1.1	Gotland	Akebäck - Atlingbo	Pris: 150:-
1.2	Gotland	Bäl - Buttle	260:-
1.3	Gotland	Dalhem - Etelhem	300:-
1.4	Gotland	Fardhem - Fröjel	260:-
3.1	Skåne	Åhus - Gröby	235:-
3.4	Skåne	Maglarp - Ystad	250:-
8.1	Östergötland	Älvestad - Viby	175:-
16.1	Dalarna	Falun - Rättvik	90:-

STOCKHOLM STUDIES IN NUMISMATICS

1. Ivar Leimus, *Das Münzwesen Livlands im 16. Jahrhundert*. 1995. Pris: 200:-

Beställningar: (OBS! Porto tillkommer)

NUMISMATISKA FORSKNINGSGRUPPEN

Bollhusgränd 1B 111 31 Stockholm

Tel: 08 - 674 77 50

TJI PLURINGAR I PLUSKAN?

Nåja, det räcker nog till denna lilla bok..

Något mera prisvärt
får man leta efter.....

Endast 25 kr!

En liten skrift om pengar,
särskilt skriven för barn
av Eva Wiséhn
med teckningar av Folke Nordlinder.

Finns i Kungl. Myntkabinettets butik.

En glad jubilar med blommor i famn.

T.f. museidirektör Ian Wiséhn överlämnar gåva från KMK:s personal. Maria Palmqvist är beredd med blomstren.

varmt om hjärtat. Både nationellt och internationellt är Lars i detta sammanhang ett stort namn. Han var, för att ta ett exempel, ordförande i Fédération Internationale de la Médaille (FIDEM) åren 1974-1995 och är nu dess hedersordförande. Inom SNF uppkom idén att i Lars namn skapa en medaljfond ur vilken framtida medaljutgivningar skulle kunna bekostas. Ett upprop utgick med önskan om bidrag till en sådan fond. Gensvaret blev mycket stort och över 360 enskilda personer och mer än 65 organisationer hörsammade uppropet. Tillsammans per den 2 februari 1999 har de bidragit med 162 912 kr. Ett imponerande resultat och ett verkligt bevis på Lars stora popularitet. Till Lars ära hade även en publikation, nr 9 i SNF:s serie Smärre Skrifter, tagits fram. I denna ingår en Tabula Gratulatoria med H.M. Konungen som främsta namn, stadgar för den nya medaljfonden samt en av Ulla Ehrensverd förtjänstfullt sammanställd bibliografi över Lars alster under åren 1988-1998. Bibliografien är en fortsättning på den som ingår i festskriften (NM XXXII) till Lars 60-årsdag.

Nästa hyllning kom från Ekströms stiftelse, vars ordförande Bengt Telland med varma gratulationer till jubilaren överräckte en helt ny plakett med Wera och Gunnar Ekströms porträtt framtagen av stiftelsen för att ge till förtjänta personer inom numismatiken. Konstnär bakom denna medalj är Ernst Nordin.

Jane Cederqvist, Historiska museets chef, framförde i sin hyllning bland annat att hon verkligen uppskattade den värme och professionalitet hon upplevt i de sammanhang där hon råkat Lars.

Raden av uppvaktningar var lång och det gick inte att ta miste på de hyllandes stora uppskattning av födelsedagsbarnet. Mängder av fina gåvor gavs med viss betoning på fina viner från främst Frankrike som Lars känner väl och uppskattar.

Vi önskar Lars många produktiva år framöver i numismatikens tjänst.

Torbjörn Sundquist

Lars mottager Ekströmsplaketten av Ekströmska stiftelsens ordförande Bengt Telland. I mitten skymtar prof. Kolbjørn Skaare, Oslo.

Lars studerar hyllningsskriften och prof. Kenneth Jonsson ser intresserat på.

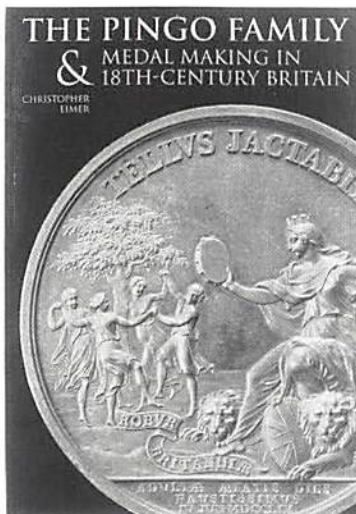
Lars efter att fått SNF:s hyllning, medaljfond och skrift, och ordförande Torbjörn Sundquist.

Nytt om böcker – recensioner

Christopher Eimer: The Pingo family & medal making in 18th-century Britain. London 1998. Utgiven av The British Art Medal Trust, 96 sidor, rikt illustrerad med svart-vita bilder, ISBN 0 9514271 6 4.

DET HÄNDER DÅ OCH DÅ att någon författare tar sig an en medaljkonstnärs liv och produktion. I Sverige har så skett med Arvid Karlsteen, Lea Ahlborn, Erik Lindberg, Carl Milles och Gunvor Svensson Lundkvist. Även den i Sverige verkssamma Johann Carl Hedlinger finns beskriven i en fin bok. På samma sätt har utländska författare behandlat sina länders främsta medaljkonstnärer men det sker inte ofta, varken i Sverige eller i utlandet. Nu har turen kommit till konstnärfamiljen Pingo. Det är mynthandlaren, medaljsamlaren och forskaren Christopher Eimer som skrivit en bok som till

dern John Pingo hade tjänst som gravör vid Royal Mint.

Christopher Eimer gör en grundlig utredning kring familjen Pingos bakgrund. Tidigare forskare har hävdat att de kom från Italien och invandrade till England under 1740-talet. Detta stämmer nu inte. Familjen tycks ha en helt engelsk bakgrund. Läsarna får också veta mycket om hur gravörerna i England arbetade och om beställarna. Till den ganska kompakta och något osystematiska texten hör en katalog med talrika avbildningar. Tyvärr håller bilderna en ojämn kvalitet.

Bäst tycker undertecknad att Eimer lyckas när han i korta drag berättar om de engelska medaljerna fram till tidpunkten då familjen Pingo inträder på scenen. Mellan 1540-talet och 1612 tillverkades ett mindre antal osignerade medaljer i London. Flertalet av dessa är sammankopplade till olika kungliga evenemang. Först vid mitten av 1620-talet arbetar en medaljgravör som kan identifieras med hjälp av sin signatur. Det är den franske gravören Nicholas Briot. Självklart kunde man under 1600-talet beställa medaljer från Tyskland, där medaljgravörerna Philip Heinrich Müller och Christian Wermuth i praktiken levererade medaljer per postorder.

Från Nederländerna anlände 1669 John Roettiers till England. Vid den här tiden kunde alltså medaljgravörerna vid Royal Mint – Briot, Roettiers och George Bowers – ägna sig åt officiella beställningar och åt privatbeställningar där förtjänsten helt gick till gravören. Roettiers hade tex den berömda Samuel Pepys som kund.

Från Tyskland anlände under 1690-talet gravören Johann (John) Croker. Denne blir förstegravör vid Royal Mint 1705. En av hans första medaljer ägnades hertigen av Marlboroughs segrar 1703. Medaljen utsattes emellertid för svidande kritik från många, eftersom man ansåg

Vid början av 1740-talet skedde en brytning mellan Storbritannien och Frankrike. Som ett resultat av denna startade en jakobitisk resning.

År 1745 landsteg prins Karl Edvard Stuart i Skottland och vann stöd hos mäktiga skotska aristokrater och hade till en början vissa framgångar.

Medaljen över 1745 års händelser graverades av Thomas Pingo, silver, 42 mm.

Foto: Jan Eve Olsson, RAÄ.

sitt yttre mest liknar tidskriften *The Medal*.

Främst handlar boken om Thomas Pingo d.y. och Lewis Pingo. Den förstnämnde var mynt- och medaljgravör, verksam från 1740-talet till sin död 1776. Thomas Pingo d.y. utförde många medaljer för Georg II och Georg III samt till olika privata beställare. Han var medlem i The Free Society of Artists. År 1771 utnämndes han till andre gravör vid myntverket (Royal Mint).

Lewis Pingo (1743-1830) var son till Thomas Pingo d.y. och var dennes efterträdare som andregravör vid Royal Mint. År 1779 utnämndes han till förstegravör. Denna ställning behöll han fram till 1815. Han graverade mynten för Georg III och många av kungens medaljer. Även bro-

År 1759 slogs en medalj med anledning av att brittiska flottan under ledning av amiral Keppel 29 december 1758 attackerade och erövrade den lilla ön Gorée. Denna ö som ligger strax söder om Kap Verde hör till Senegal.

Medaljen är graverad av Thomas Pingo. KMK:s exemplar är av brons och mäter 40 mm i diameter. Foto: Jan Eve Olsson, RAÄ.

Nytt om böcker – recensioner

att hertigen avbildats nästan som om han vore en kunglighet. År 1729 anställdes ytterligare en utländsk gravör vid Royal Mint. Det var Johann (John) Sigismund Tanner. Orsaken var att man ansåg att Croker började bli gammal och att man inte vågade riskera att England plötsligt skulle stå helt utan någon mynt- och medaljgravör. Croker kunde dock fortsätta med sitt yrke fram till sin död 1741. Hela tiden hade han god hjälp av Tanner. Snart skulle även Tanner behöva hjälp, eftersom hans syn blivit mycket dålig. Det var gravören Richard Yeo som bistod den äldre gravören. Yeo var anställd vid Royal Mint åren 1749-1768.

Den som vill få en helhetsbild av brittisk medaljkonst bör söka sig till två utmärkta verk: Edward Hawkins *Medallic illustrations of the history of Great Britain and Ireland to the death of George II*. Vol. I-II, London 1885, och den första delen av Laurence Browns stora corpus över brittiska medaljer, *British historical medals 1760-1837*, London 1980.

Ian Wiséhn

Katalog över gamla aktiebrev: red. I. Wiséhn, S. Nordvall, J.B. Jansson, H. Tordendahl, M. Strandberg, B. Niklasson, J. Örtengren. Katalogen är utgiven av Svenska föreningen för Historiska Värdepapper. Eskilstuna 1998. 162 sidor varav 64 är färgplanser. ISBN 91-630-6207-0.

DEN NYSS UTKOMNA katalogen innehåller några inledande kapitel om aktiesamlande och om Svenska föreningen för Historiska Värdepapper. Därefter följer en katalog på 70 sidor. Här finns alla kända svenska bolag uppräknade i bokstavsordning med angivande av bransch-tillhörighet, län, ort, årtal och valör. I bild-delen, som består av 64 färgplanser, finns mer än 1000 aktiebrev avbildade.

Värderingslista finns inte med i den tryckta katalogen utan kommer som bilaga. Detta för att katalogen ska fungera framför allt som identifieringshjälp. Listan, som grundar sig på aktuella auktionspriser, kommer att justeras och tryckas regelbundet.

Tidigare utkomna böcker om aktiebrev är *Historiska aktiebrev. Värderingsbok för samlare av svenska aktiebrev utgivna 1782-1793*, författad av B. Salomonsson, utkom 1983 och *Svenska aktiebrev före 1850*, författad av B. Strandberg, I. Wiséhn, B. Franzén och J.B.A. Janson, utkom 1991. Denna katalog är ett utmärkt komplement till de både föregående och tillsammans utgör de tre böckerna/katalogerna en fantastisk kunskapskälla till den gamla värdepapperna.

Eva Wiséhn

Svein H. Gullbekk: Norsk numismatisk bibliografi. Oslo 1998. ISBN 82-994890-0-8, inbunden med skyddsomslag, 328 s. Boken ingår i serien *Publikasjoner fra universitetets myntkabinett* nr 5.

NU HAR NORGE fått något som vi i Sverige också skulle behöva, nämligen en numismatisk bibliografi över allt som är skrivet inom norsk numismatik och penninghistoria. Det är den mycket kunnige numismatikern Svein Gullbekk vid myntkabinettet i Oslo som ägnat fem års arbete till att få fram en imponerande bok. Arbetet består av 18 huvudrubriker och ofta flera underrubriker. Bland de förstnämnda kan nämnas: numismatik i Norge, Norges mynthistoria, myntfynd, myntproduktion, metrologi, sedlar, medaljer, ordnar m.m. Gullbekk har emellertid inte stannat vid enbart det som är skrivet om norska pengar utan han tar även med artiklar om antikens mynt, europeiska och utomeuropeiska betalningsmedel. Författaren måste dock i dessa senare fall vara från Norge. Särskilt märkvärdigt är att Gullbekk också fått med de ofta svåråtkomliga artiklar som publicerats i dagspressen. Boken blir inte sämre av att professor Kolbjørn Skaare skrivit ett inledande kapitel om norsk numismatisk litteratur. Vi har fått ett mycket nyttigt instrument för att hitta rätt i den stora numismatiska bokfloran!

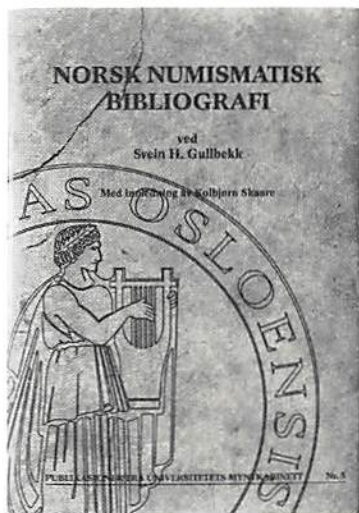
Ian Wiséhn

P.S. Lars O. Lagerqvist heter inte Lars Otto, utan Lars Olof!

KATALOG ÖVER GAMLA AKTIEBREV

SVENSKA FÖRENINGEN FÖR HISTORISKA VÄRDEPAPPER

En medaljstudie av Zorn

När författarinnan Anne Charlotte Leffler (1849-1892) öppnade sitt hem i Stockholm för litterära salonger blev hon snabbt en förgrundsfigur i huvudstadens kulturella liv, och en förebild för "det unga Sverige". I sina noveller och dramer visade hon en kritik mot samhällets konventioner och dubbelmoral. Hon tog också upp ämnen som den "gifta kvinnans äganderätt" och emancipationsproblemet inom erotik.

Själv levde hon fram till 1889 i ett misslyckat och bittert äktenskap. 1890 gifte hon om sig med en italiensk professor i matematik, Pasquale del Pezzo, hertig av Cajanella. Med honom fick hon två lyckliga år och dog 1892 i Neapel.

Till minne av sin syster lät brodern beställa en medalj. Den skulle vara klar till hennes 50-årsdag. Han vände sig till konstnären Anders Zorn i Mora. Zorn lät göra skisser och en modell i lera. Vad som sedan hände berättar inte historien men medaljen blev aldrig utförd. Skisserna och modellen finns dock kvar i Zorn-museets samling. Där finns även skisser som Zorn gjort till en planerad medalj över Svenska Kennelklubben.

Eva Wiséhn

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING

är en sedan 1973 etablerad sammanslutning av mynthandlare, hitintills 18 företag i tio olika städer i landet. Föreningen är ensam i sitt slag i Sverige. Genom samarbete med de övriga medlemmarna vill varje mynthandlare förbättra och utöka sina tjänster.

B. Ahlström Mynthandel AB
Norrholmstorg 1, 1 tr.,
Box 7662, 103 94 STOCKHOLM
Tel. 08-10 10 10, Fax 08-678 77 77

Antikboden
Kyrkogatan 2, 222 22 LUND
Tel. 046-12 99 00

Dala Mynthandel
Trotzgatan 16, Box 307, 791 71 FALUN
Tel. 023-142 50

Karlskrona Mynthandel
Hantverkargatan 11, 371 35 KARLSKRONA
Tel. 0455-813 73

Kronans Mynt
Västra Hamngatan 6, 411 17 GÖTEBORG
Tel. 031-13 55 81

Rune Larssons Mynthandel
Stora Brogatan 14, Box 98, 503 06 BORÅS
Tel. 033-41 03 15

Lunds Mynthandel
Klostergatan 5, 222 22 LUND
Tel./fax 046-14 43 69

Malmö Mynthandel
Kalendegatan 9, 211 35 MALMÖ
Tel. 040-611 65 44

Myntinvest Corona
Östra Storgatan 20, 611 34 NYKÖPING
Tel./fax 0155-28 63 25

Mynt & Medaljer
Sveavägen 96
Box 195 07, 104 32 STOCKHOLM
Tel./fax 08-673 34 23

Myntsamlarnas Postorder
Båbyggaregatan 216, 216 42 MALMÖ
Tel. 040-16 05 38

Ulf Nordlinds Mynthandel AB
Karlavägen 46
Box 5132, 102 43 STOCKHOLM
Tel. 08-662 62 61, Fax 08-661 62 13

Norrtälje Mynt AB
Nils Ferlins gränd 1
Box 4, 761 21 NORRTÄLJE
Tel. 0176-168 26, Fax 0176-168 56

J. Pedersen Mynthandel
Norra Strandgatan 30
Box 1320, 251 13 HELSINGBORG
Tel./fax 042-12 25 28

J. Pedersen Mynthandel
Skolgatan 24, 503 33 BORÅS
Tel. 033-41 24 96, Fax 033-41 87 55

Selins Mynthandel
Regeringsgatan 6, 103 27 STOCKHOLM
Tel. 08-411 50 81, Fax 08-411 52 23

Strandbergs Mynthandel
Arsenalsgatan 8 C
Box 7377, 103 91 STOCKHOLM
Tel. 08-611 01 10, Fax 08-611 32 95

Ticalen Mynthandel
Stureplatsen 3, 411 39 GÖTEBORG
Tel./fax 031-20 81 11

Håkan Westerlund Mynthandel
Vasagatan 42, 111 20 STOCKHOLM
Tel. 08-411 08 07, Fax 08-21 21 96

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING

Box 19 507, 104 32 Stockholm, Tel. 08-673 34 23, Fax 08-673 34 23

Pollettsamlare!

Smärre Skrifter Nr 7

En ny publikation från Svenska Numismatiska Föreningen har nu kommit från tryckeriet. Smärre Skrifter Nr 7 handlar om svenska militärpolletter och är författad av Magnus Widell. Du har nu möjlighet att köpa den från föreningen för endast **100 Skr + porto** (20 Skr). Boken är på 96 sidor och är ett viktigt bidrag till studiet av polletter då övergripande, uppdaterade, verk över Sveriges polletter ännu ej finns att tillgå.

Boken beställs enklast genom insättning av ovannämnda belopp på postgiro 15 00 07-3. Vid eventuella frågor kontakta vårt kansli på nedanstående adress. Boken kan också köpas i butiken på Kungl. Myntkabinetet.

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

Kansli: Banérgatan 17 nb, 115 22 Stockholm. Telefon: 08-667 55 98. Fax: 08-667 07 71.

E-post: snf@wineasy.se – Kansliet är bemannat: Onsd. - torsd. 10.00-13.00.

INTERNATIONELLA AUKTIONER

FORTLÖPANDE INLÄMNING
TILL VÅRA 3 ÅRLIGA AUKTIONER

*Du som förut lämnat objekt till oss:
Kom gärna med mer!*

*Du som hittills inte lämnat något:
pröva oss!*

Dina objekt bjuds ut till vår **världsomspännande kundkrets**, som är intresserad av såväl MYNT som frimärken, brev, häften, vykort, handskrifter och aktiebrev m.m.

Du kan alltid vara säker på att få **högsta möjliga priser** för Ditt material. Din trygghet är att vi har **80-årig erfarenhet** och finner glädje i att hjälpa våra kunder till maximalt resultat.

Dödsbon och advokater anlitar ofta oss.

GRATIS RÅDGIVNING!

Ring gärna!

08-678 32 17

FAX 08-678 19 39

MYNTKOMPANIET

Birger Jarlsgatan 8, 3 tr
114 34 STOCKHOLM

KÖPER SÄLJER VÄRDERAR

Kvalitetsauktioner
två gånger per år

**B. AHLSTRÖM
MYNTHANDEL AB**

Norrmalmstorg 1, 1tr.

Box 7662 103 94 STOCKHOLM

TEL: 08-10 10 10 FAX: 08-678 77 77

Auktioner

April:

- 9-10 Chicago, Ponterio
- 17-18 Stockholm, B. Ahlström
Mynthandel AB
- 19-20 Bussum, L. Schulman
- 27-30 Frankfurt am Main, Dr. Busso Peus

Maj:

- 4 London, Baldwin. Bl.a. antika mynt
- 5 London, Baldwin. Brittiska mynt
- 5-7 München, Hirsch
- 17 Basel, Münzen & Medaillen AG
- 18-19 Zürich, Leu. Antika mynt
- 20-23 48th IAPN General Assembly
in Madrid

Juni:

- 4 London, Vecchi
- 4 München, Numismatik Lanz.
Bl.a. medeltid
- 5 Long Beach, Ponterio
- 5 München, Numismatik Lanz.
Antika mynt
- 6 München, Numismatik Lanz.
Prof. Göbels bibliotek

Mässor

April:

- 17-18 Valkenburg, Papermoney
- '99 Maastricht
- 24-25 Helsingborg, FriMynt 99

MYNT & MEDALJER

Sveavägen 96

Box 19507

S-104 32 Stockholm 19

T-Rådmansgatan (uppgång Handelshögskolan)

+ fax 08-673 34 23

*Svenska och utländska mynt, sedlar och
ordnar i stor sortering.*

Öppet: vard. 11-18, lörd. 10-14

Kungl. Myntkabinettets restaurang och café

• MYNTKROGEN •

arrangerar middagar och fester

Kontakta

LEIF SIGERTUN

tel. 08-10 45 90 • fax 08-22 43 90

och få ett personligt bemötande!

BÖCKER OCH MYNT

Köpes och säljes!

- Lista på numismatisk
litteratur kan erhållas.

Besöksadress: Tegnérsgatan 14
Torsdagar kl. 15.00-18.00

BOK & ANTIK AB

Box 6078, 187 06 Täby.
08-510 128 18

SELINS MYNTHANDEL AB

Mynt sedlar medaljer
ordnar nålmärken

Öppettider

Vardagar 10.00 - 18.00

Lördagar 10.00 - 14.00

Regeringsgatan 6

111 53 Stockholm

Tel. 08-411 50 81

Fax. 08-411 52 23

HÅKAN WESTERLUND

MYNTHANDEL

KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR • MEDALJER

Spec. sedlar

Betalar bra för sedlar före 1930

Vasagatan 42

111 20 STOCKHOLM

TEL 08-411 08 07

Kungl. Myntkabinettet

Sveriges Ekonomiska Museum

Slottsbacken 6

Stockholm

UTSTÄLLNINGAR

All världens pengar

Museets utställningar inleds med ett ämne som berör alla – pengar! I olika temadelar som tex "Vad är pengar?", "Myntets början", "Makten över pengarna" och "Pengar i krig" beskrivs pengarnas spännande historia under mer än 2.500 år. Och naturligtvis Sveriges mynt!

Rikets finanser

Visste ni att Sverige har världens äldsta centralbank? Historien om Sveriges Riksbank, affärsbankerna, börsen, försäkringsbolagen mm ingår i denna mycket moderna utställning som skildrar idéer, institutioner och förlopp i den svenska ekonomiska historien från 1600-talet och framåt.

Spara i bössa och bank

Människan har alltid sparat! Här är historien om hur vi sparade innan bankerna fanns. År 1820 inrättades den första sparbanken i Sverige – här finns berättelsen.

Myntskatternas magi

Skatter i jorden, vattnet, kyrkor, källor – massor med mynt av guld, silver och koppar från antiken, vikingatid, medeltid samt Lohe-skatten! Skatter från Lappland i norr till Skåne i söder visas i denna suggestiva utställning. Öppnar 29 april.

Summa summarum

Pengar i lek, saga och verklighet är ett av ämnena för detta rum som är ägnat till barn och ungdom. Här får vi nya aspekter på detta eviga tema. Ett sjunket skepp med en äkta sjörövarskatt finns också.

Medaljkonsten

Vem har väl inte hört talas om nobelmedaljen? Medaljens mer än 500 år långa historia är temat för detta rum. Här visas de finaste svenska medaljerna, fantastiska klenoder, renässansmedaljer och Gustav III:s historia.

Museets öppettider

Tisdag – Söndag	10 – 16
Måndag	Stängt

ANNAN VERKSAMHET

Museibutik

I entréhallen finns butik med försäljning av smycken, souvenirer, vykort och litteratur med anknytning till museets samlingsområden. Tel. 08-5195 5304.

Konferens- och festlokaler

Kungl. Myntkabinettets hörsal är fullt tekniskt utrustad och har plats för 72 personer. Lovisa Ulrikas bibliotek är ett exklusivt sammanträdesrum för 14-18 personer. Två mindre grupprum för 4-8 personer finns också på samma plan. Entréhallen med dess vackra kalkstensgolv och ockragula väggar lämpar sig väl för cocktails, mottagningar, dans och andra festligheter. Tel. 08-5195 5310.

Myntkrogen, museets restaurang och café

Myntkrogen rymmer fler än 70 personer och har fullständiga rättigheter. Under museets öppettider serveras husmanskost och lättare rätter. Kvällarnas festvåningsverksamhet ger chansen till mer exklusiva rätter tillagade på förstklassiga råvaror. Tel. 08-10 45 90.